

- שבוע 73 3
- 3 חיבן צריך לקבוע מזוזה בפתחי חדרים ומבואות בדירות המצוות בזמנינו (מדריך מפורט)
- אכל כזית פת כדי אכילת פרס ושהה ואכל כמה אכילות פחות מכזית עד שאכל שיעור שביעה האם חייב
- 15 בברכת המזון מדאורייתא או מדרבנן
- 16 עונת גבינה שנילושה עם קמח (כלא עוגיות ופירורי עוגה) מה ברכתה
- 17 מה הביאור במאמר שנתקשה משה במעשה המנורה
- 18 קדירה שהניחה על גבי קרקע ועודה בידו האם לדיני חזרה חשיב כמו שעודה בידו או לא
- 19 איך היה רחבעם בן שלמה יושב בחיקו של דוד המלך
- 21 מה גדר וטעם האיסור על התורם מתרומת הלשכה להכנס במנעל ובמנדל
- 22 האם ראוי להדליק קלמית של דברי תורה לתינוק המושל בעריסה
- 24 מצה שמקפידים עליה מאוד שלא לפלגלה שלא תישבר האם היא מוקצה מחמת חסרון כים
- דין שביתת בהמתו בשבת ושביתת עבדו האם הם גם ממלאכות דאורייתא או גם ממלאכות דרבנן
- 25 אכל פת גמורה פחות מבשיעור והשלים עליה פת הבאה בזמנינו אם מברך המוציא ואם יוצא ידי חובת
- 27 מעודת שבת
- 30 מי שרגיל להזהר שלא לאכול חמץ בימים שמסמך לפסח מה יעשה בערב פסח שחל בשבת
- חרר שיש לו שני מזוזות אך התקרה חלקה וממשיכה הלאה ואין היכר בתקרה מעל פתח החדר האם חייב
- 45 במזוזה

שביחא שאלות המצויות בהלכה

לקבלת גליון שביחא מידי שבוע שלח

questions@shchiche.com

כמו"כ ניתן להשיג עותק מודפס אצל המחבר בכולל וברח' חפץ חיים 3 ב' בני ברק.

ניתן להוריד גליונות קודמים בעמדות "קול הלשון" תחת השם "עקיבא משה סילבר"

תלמידי בתי המדרשות מתכבדים לקחת גליון חנם לבית מדרשם ותע"ב

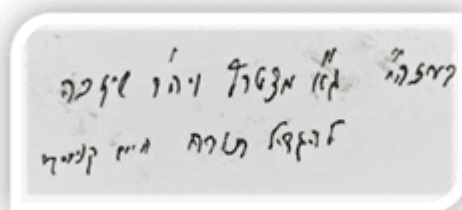
תגובות בטלפון 03-6703111 או בפקס 03-6882239

חלוקת גליונות שביחא בכפוף לתקנון (בקו שביחא שלוחה 6)

השתתפות בהוצאות בשלוחה 5

ההסכמות ומכתבי ברכה על החיבורים הקודמים נתנו ממרנן ורבנן וצוקללה"ה ויברלחט"א:

הגר"ח קניבסקי (מצו"ב), הגר"מ שטרנבוך, הגר"ש דבלצקי, הגר"א גרבוז, הגרב"ד דיסקין, הגר"ב שרייבר, הגר"מ קארפ, הגר"א וייס, הגר"ע פריד, הגר"י פישר, הגר"מ קסלר, הגר"ח"י מישקובסקי, הגר"ש הכהן גראס, הגר"י רצאבי, הגר"ש זעפרני.

הדברים נכתבו בדרך לימוד ומטרתם לעורר את כותב הדברים לעיון בנושאים הנידונים, ואינם מתיימרים לשמש כתחליף לפסק הלכה או לפוסקי הלכה, ואין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים בלא שאלת חכם.

כל מי שיש בידו השגה, בין בתיקון טעות של ממש או בשיקול הדעת, או כל הערת שיפור על ניסוח או פרט שיכול היה להיכתב טוב יותר - נשמח מאוד לקבל הדברים, על מנת לתקן הדברים במהדורה הבאה, ותבוא עלינו ברכה, ויהיה בזה זיכוי הרבים.

ואם ח"ו השתרבב לפום ריהטא מה שהיה עדיף לכתוב באופן אחר - הנני להתנצל על כך מראש ולהשתדל לתקן הדברים להבא, ושגיאות מי יבין.

היכן צריך לקבוע מזווה בפתחי חדרים ומבואות בדירות המצויות בזמנינו (מדריך מפורט)

צריך

הדברים דלהלן נתבררו ונתלבנו ביחס לשאלות המתעוררות במקרים מצויים ומוכרים.

אף שבזמנינו אפשר דרא ורבים נוהגים לקבוע מזווה בכל פתח מ"מ גם להנוהגים כן עדיין מצוי שמתעוררים שאלות שצריך לברר בהם את הדין בענייני פתחי מזוזות מכמה טעמים.

ראשית, שכן צריך לדעת באיזה פתח יש לקבוע מזווה בברכה ובאיזה לקבוע בלא ברכה, ובפרט אם נפלה המזווה ואחר זמן נמצא שנפלה המזווה וצריך לדעת אם לברך על מזווה זו בפני עצמה.

וכמו כן ישנם פתחים שנראה לפו"ר אפי' לת"ח שאין שום צד לקבוע בהם מזווה ואחר העיון והבירור נמצא דגם בהם יש צדדים לקבוע מזוזות, (ומשמעות הראשונים דבמזווה מחמרי' לקבוע גם היכא שא"צ מעיקר הדין משום סכנה דמזיקין).

ושלישית יש פתחים שצריך לברר בהם הדין אם לקבוע בהם מזווה מימין הנכנס לחדר או מימין היוצא מן החדר, ולקבוע ב' מזוזות בפתח אחד במקומות המסופקים זה כבר לא נהגו משום שיש אחרונים שחששו בזה לבל תוסיף (ומעוד טעם שנזכר בפוסקים ע"פ הירושלמי הנוגע עכ"פ לחלק מהאופנים).

ורביעית יש פתחים שהמצוה היא שלא לקבוע בהם מזווה או עכ"פ שתהיה המזווה מכוסה באופן המועיל כדין.

חמישית כאשר נפלה המזווה וא"א עכשיו לחברה בקל והוא שעת הדחק צריך לדעת האם החדר הזה מחוייב במזווה בתורת ודאי או בתורת ספק או בתורת חומרא בעלמא כדי לידע הדרך ילכו בה במצב כזה.

ובנוסף לכל הנ"ל יש לציין דהמניח מזווה במקום פטור אף דאין בזה איסור כמפורש בראשונים מ"מ יתכן שיצטרך כוונה בזה שלא יהיה בל תוסיף או עכ"פ שלא תהיה כוונה לצאת ידי מצוה (ע"ע בר"פ המוצא תפילין), ואפי' במקום ספק יש לדון אם יש או עכ"פ

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ראוי לכוון בתנאי עכ"פ כדי שתהיה כונה לצאת במצוה עכ"פ לכתחילה ועכ"פ מכיון שמכוון א"כ אפשר דצריך תנאי דלא יהיה חשש בל תוסיף וצל"ע.

ולכן גם השאלות בהלכות מזוזה עדיין מצויות ומתעוררות, ואין בכוונת הדברים להקיף כל הנידונים וההלכות אלא לדון בכמה אופנים המצויים שנתבררו ונתלבנו בבהמ"ד בהתאם למציאות הקיימת כיום.

והרבה מהפתחים שדנו עליהם בסוגיות בגמ' ושו"ע אין נתקלים בהם בהרבה מהבתים בזמנינו ומאידך הרבה פתחים שנתעוררו בהם שאלות בזמנינו לא נתפרש דינם להדיא בגמ' ושו"ע.

(ורוב הדברים לוקטו ונאספו משו"ע ונו"כ הל' מזוזה וחיבורים וליקוטים שנכתבו על השו"ע).

חדר שאין בו ד' אמות על ד' אמות שלמות

חדר שהוא אריך וקטין ואין ד' על ד' מרובע אלא כדי לרבע, הוא מחלוקת ויש לקבוע שם מזוזה בלא ברכה או לברך על מזוזה אחרת ולהוציא בברכתה גם מזוזה זו (סי' רפו סי"ג למסקנת הש"ך סקכ"ג).

חדר פנימי שאין בו ד' על ד' אמות

דעת הרע"א בהגהותיו לשו"ע סי' רפו סק"ה ועוד פוסקים (חזו"א יו"ד סי' קסט סק"ב וכ"כ בשו"ת בנין ציון ח"א סי' צט בשם השלה"ג סוף הל' מזוזה ובבית מאיר יו"ד סי' רפט ס"ג) דאם יש חדר קטן מד' על ד' אמות שפתוח לחדר גדול חייב מצד החדר הגדול, ר"ל שהפתח שבין הגדול לקטן מחוייב במזוזה ומניחו מימין לנכנס מהחדר הקטן לחדר הגדול.

ואולם יש קצת פוסקים שחולקים על זה וס"ל שהפתח שבינתיים פטור (ראה לחה"פ בקצש"ע סי' יא ס"י ואג"מ יו"ד ח"א ס"ס קפא).

וכן המהרי"ל וסייעתו שסוברים שבחצר לפנים מבית הפנימי נחשב פנימי לענין מזוזה (הרחבתי בדעות בזה בתשובה בפני עצמה) לכאורה לית להו סברת רע"א, אם כי אינו מוכרח דיש לומר דכשארין שיעור ד"א למזוזה מצד הפנימי מודה מהרי"ל דיש ליתן מצד החדר החיצון ושוב מצאתי דהגר"ק (שעה"צ סי' קפו ס"ק קו) כתב דבתשובת מהרי"ל משמע כהגרע"א ואילו בחו"ב כתב כמו שכתבתי בצד הקודם.

ובחמודי דניאל המובא בפת"ש סי' רפו סקי"א שנקט שמניחו מימין לנכנס מהגדול לקטן הפנימי וכע"ז חשש המנח"י ח"ג סי' קג לדבריו, אבל בקובץ תשובות הגריש"א ח"ב ס"ו סק"ג והגר"ק במזוזות ביתך שעה"צ סקק"ט בשם החזו"א שאין לחוש לשי' החמודי דניאל, ובתשובה אחרת שציינתי בסמוך הבאתי פלוגתת האחרונים אם נכון להחמיר ליתן

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ב' מזוזות במקום ספק או לא, ראה תשובה ד"ה מטבח וחדר שינה הפתוחים זה לזה וכל אחד מהם פתוח לחדר הכניסה של הבית היכן ישים את המזוזה בפתח שבין שני החדרים, וכן בתשובה ד"ה האם אפשר לעשות שתי מזוזות בבית שנחלקו בו הפוסקים היכן להעמיד המזוזה או במה שנחלקו איזו מזוזה לעשות).

ולכן במקרה של הרע"א יש לקבוע מזוזה כדעת הרע"א מימין היוצא, אבל לא יברך כדי לחשוש לדעת החולקים וסוברים שפטור ולדעת הסוברים שמקום ההנחה מימין הנכנס (ראה הגר"ק שם, ומשמע מדבריו שבמקרה רגיל של הרע"א חשש להחולקים מעיקר הדין כדי שלא לברך ע"ש). ובמקרה שא"א לקיים שי' הרע"א אלא רק שי' החמודי דניאל יש לקבוע מימין לנכנס מזוזה בלא ברכה לחשוש לשי' החמודי דניאל, אבל לא נתבאר באיזה אופן מדובר שאי אפשר לקיים שי' הרע"א, אבל עי' להלן אופנים שנזכרו בזה, ועי' בתשובה נפרדת לענין אין פצים מימין היוצא אלא רק מימין הנכנס דשם יש כמה צירופים.

אופנים שונים במקרה שהחדר הפנימי אין בו ד' אמות

חדר פנימי קטן מאוד שאינו עשוי לשימוש אדם אלא לחפצים פטור (מנח"י שם) דהרי אין כאן פתח לחדר הגדול כלל.

אם אין ז' על ז' בחדר הפנימי אפשר דפטור (הגר"ק מס' מזוזה עמ' קיח שעה"צ ס"ק קו).

כשהחדר הפנימי פתוח לרה"ר נחלקו האחרונים אם שייך בזה דין הרע"א (ולפ"ר זה נלמד במכ"ש מדין הרע"א דהרע"א קאמר שאפי' שהשוהים בחדר הקטן הפנימי הבאים משם לחדר הגדול החיצוני לא היו יכולים לשהות שם בלא שבאו לשם דרך החיצוני עדיין אמרי' שהיא ככניסת החיצוני וכ"ש אם הבאים מהקטן לגדול באים מעלמא מרה"ר דיש להחשיבם כנכנסים בפתח זה לחדר הגדול, ומיהו בלאו הכי למעשה א"א להמנע מלקבוע מזוזה עכ"פ לכתחילה כיון דהוא בית שער פחות מד' אמות ועי' בסמוך דיש בזה פלוגתא).

חדר פנימי בחצר יש שכתבו שאין נוהג בו דין הרע"א (מנח"י שם בשם ברכת הבית שער נט הערה יד, ועי' בשו"ע סי' רפו בענין בית שער שאינו פתוח לבית, אבל כאן לא נקט השו"ע מדין בית שער אלא מדין פתח עצמו, וכנראה דיש שלמדו דבבבבב לא החמירו בפתח כזה הבא ממקום שהוא פחות מדע"ד).

ב' חדרים קטנים בבית פנימיים זה מזה שאין באחד מהם ד' אמות

כשיש ב' חדרים קטנים פנימיים זה מזה לפנים מחדר גדול והאמצעי הוא פרוזדור יש שהביאו בשם החזו"א שפטור בזה גם לחומרת הרע"א (כן הובא בשם הגר"ק, וראה הגר"ק שם, ועי' בסמוך עוד בענין בית שער ובית שער לבית שער, וצ"ע דלכאורה הפתח הזה שבין ב' החדרים קטנים חייב מדין שהוא פתח של החדר הקטן הסמוך לחדר הגדול שחדר קטן זה עצמו בית שער של החדר הגדול, ואולי לא חש בבית שער פחות מד' אמות

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

כשאין בבית שער פתח לרה"ר דאילו בחדר פנימי שא"א לבוא לשם בלא דרך מעבר החדר הגדול אינו נעשה בית שער לגדול, וצל"ע).

בג' חדרים כנ"ל שיש ב' חדרים פנימיים קטנים הפתוחים לחדר גדול חיצוני, באופן שהחדר הפנימי הוא מטבח שראוי לתשמישים מצד עצמו, זמנין היה צד להחזו"א דיש לקבוע מזוזה בפנימי מצד עצמו מימין הכניסה אליו (ראה הגר"ח"ק שם, ואולי מקורו מגמ' סוכה ג ע"ב בורגנין חזי למילתיה, וכן משמע מלשון הגר"ח"ק שם, וצל"ע דהרי בפנ"ע מטבח שאין בו ד"א לא היה מחייב במזוזה, דלתשמיש דירה של קבע אינו ראוי, והגר"ח"ק שם ג"כ נראה שתמה ע"ז, ויש להוסיף עוד דגם דלרע"א לא שייך כאן צירוף להחשיב הפנימי כתוספת לגדול דהרי לרע"א הפתח שביניהם שייך לחדר הגדול.

אבל עיקר סברא זו בפ"ת סי' רפו סקי"א בשם החמודי דניאל שחדר קטן בבית גדול דחזי לתשמישיה חייב במזוזה, והיינו שסבר דמה שבית פחות מד"א אינו בית היינו רק כשעומד בפני עצמו, אבל כשיש חדרים משמשים לבית גדול ויש כאן בית גמור של ד"א שחל בו דין בית אזי גם החדרים שמשמשים לו הרי הם בכלל בית, דהרי משמשים שימושי בית ולא יתכן לומר דאין שימושים שא"צ להם ד' אמות (ועי' בסוכה שם מש"כ בגמ' ורש"י גבי בורגנין), ולסברא זו חשש החזו"א כשהפנימי (מבין ג' החדרים באופן הנ"ל) הוא מטבח באופן שלפי שיטתו לא שייך לקיים חומרת הרע"א.

ומ"מ יש לציין למש"כ בפנים החזו"א והובא לעיל דאם החדר הפנימי הוא בהכ"ס בזה לא נאמרה חומרת רע"א אבל שם יש טעם אחר דעצם הימצאות בהכ"ס שם פוטר ממזוזה, אם כי בש"ך סק"י דן במקרה דומה שהחדר הפנימי שיש בו ד"א פתוח לחדר חיצוני שאיש ואשה ישנים שם, אלא דשם יש כמה לחומרא, חדא דאינו מוסכם שחדר שאיש ואשה ישנים שם פוטר, ועוד דגם להפוטרים אינו ברור אם הוא פטור או דיחוי, ועי' בסמוך, ועוד דשם א"צ לבוא לחומרת רע"א שאינה מוסכמת לכו"ע כדלעיל, דשם יש בב' החדרים ד' אמות, וגם שם הבאים אל החדר הפנימי באים מעלמא ולא אנשים שיצאו מהחדר הפנימי וחזרו לשם כמו באופן דרע"א).

חלל של מדרגות האם יש לצרף המדרגות זה לזה לחלל ד' אמות

אם יש בגובה כל מדרגה ג' טפחים לכאורה אינם מצטרפים זה לזה לד' אמות, וגם אם יש בגובהן פחות מג' טפחים יש שנו בענין האם יש לפוטרן מטעם שאינן ראויין לדירה באופן זה או לא.

ואולם להסוברים שבית שער חייב גם בפחות מד"א (עי' פת"ש סקי"א בשם חמודי דניאל, ועי' בסמוך) א"כ יהיה חייב החדר מדרגות במזוזה אם הוא משמש לבית שער (עי' בדעת קדושים סי' רפו סקי"ט וחובת הדר פ"ה הערה כג).

ועי' בשו"ע סי' רפו סי"ט ע"פ הגמ' מנחות לד ע"א דסולם העולה שיש לו היקף מחיצות

שביחא שאלות המצוות בהלכה

למעלה ולמטה חייב שתי מזוזות אחת בפתח שלמעלה ואחת בפתח שלמטה.

ויש להוסיף דגם אם חדר המדרגות הוא חדר פנימי לחומרת הרע"א דלעיל לחייב חדר פנימי גם כשהוא פחות מד"א יש מקום לדון שגם בזה יהיה חייב, אם כי אם אינו ראוי לשימוש אדם כלל ע"י לעיל דיתכן שבזה לא נאמרה חומרת הרע"א, ומאידך יש לדון באופן שראויים לתשמיש אחר ומשמישים לאותו תשמיש כגון בית האוצרות דאז יתכן שלא יהיה בהם פטור מצד מה שאין ראויין לדירה.

מסדרון ופרוזדור שאין בו ד' על ד' אמות

באנו בזה לנידון על בית שער שאין בו ד' אמות שיש בזה נידון אם מחוייב במזוזה (ע"י פת"ש סי' רפו סקי"א ושה"ל ח"ב סי' קנו סקי"ג ושו"ת מהרש"ם ח"א סי' עא ועוד), ופשטות השו"ע בסי"ט לכאורה שדין ד' אמות לא נאמר בית שער והרוצה לצאת כל הדעות יקבענו בלא ברכה או יברך על מזוזה אחרת ויכוון לפטור מזוזה זו [ויש לז"י דיש עוד אחרונים שדנו במכר שאין בו ד"א].

חדר שאין בו דלת

פתחים של חדרים שאין להם דלת, יש בזה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד ועוד ראשונים, וחיישי' לדעת המחמירים לקבוע שם מזוזה ובלא ברכה (ע"פ יו"ד סי' רפו סט"ו ובש"ך שם סקכ"ה), ואם צריך לקבוע עוד מזוזה ראוי לקבוע שניהם יחד ולכוון בברכה על שניהם, ויש לו מתחילה לקבוע המזוזה במקום שבודאי חייב כדי להסמיך הקביעה במקום החיוב הודאי לברכה (יעו"י בש"ך שם).

לענין פתח שעכשיו אין בו דלת ואחר קביעת המזוזה הוסיפו שם דלת ע"י"ש בש"ך.

אולם אם פתוח לבית לדעת כמה פוסקים חייב גם להפוטרים פתח בלא דלת (ע"י באליבא דהלכתא שם אות פז לגבי אכסדרה ולגבי חדרים הפנימיים).

פתח מרפסת

פתח בית שאין לו תקרה מעיקר דין השו"ע (יו"ד סי' רפו סי"ד) פטור אלא אם כן היה חציו לכה"פ מקורה ד' על ד' אמות והקירו היה כנגד הפתח.

אולם במרפסת הוא חמור יותר מכיון שהוא כעין חצר ששימושו בלא תקרה שחייב לדעת הרא"ש (ע"פ פת"ש סקי"ג ודה"ח דין מקומות החיים במזוזה ס"י ועוד), ויש להוסיף דאם המרפסת פטורה מ"מ אפשר שיש לשים בפתחה מזוזה מימין הנכנס מהמרפסת לחדר החיצוני לדעת הרע"א דלעיל.

[לענין אם יש מקום קירווי שיש בו כדי לרבע ד' על ד' תליא בנידון דלעיל].

פתח מדרגות הפונה למסדרון

יש לדון בחדר מדרגות שבבית רב קומתי שנכנסים ממנו למסדרון ומן המסדרון לחדר אחד או לכמה חדרים, ויש צוה"פ בין חדר המדרגות למסדרון וכן יש צוה"פ בין המסדרון לחדרים, מה יהיה חייב מביניהם אם הפתח של חדר המדרגות או הפתח שבין חדר המדרגות למסדרון או שניהם.

ולכאורה פתח חדר המדרגות חשיב כבית שער הפתוח לבית שער (עי' דעת נוטה הל' מזוזה סי' רי), ובזה יש פלוגתא רבתי דרבוותא בענין בית שער לבית שער (עי' בעל המאור ורמב"ן במלחמות סוכה ד' ע"א ועוד) ומשמעויות לכאן ולכאן בדברי הפוסקים (עי' סי' רפו ס"ז ועוד).

ואולי היה מקום לטעון דאם שניהם פחותים מד' על ד' א"כ יש בזה ספק ספקא דיש לצרף צד דבית שער פחות מדע"ד פטור בלאו הכי (עי' מנחת פתים הנדפס בילקוט מפרשים על השו"ע או"ח סי' שצט, שהביא צד לפטור אפי' בבית שער הסמוכה לבית אם פחותה מד' אמות דלמסתר קאי), אם כי המעיין בסמוך ימצא דיש קושיות על הצד לפטור בית שער עכ"פ הפתוח לבית פחות מד' אמות, ולכך צ"ע אם יש לצרפה כטעם נוסף.

ולכאורה הבא לצאת כל הדעות בזה יראה לקבוע מזוזה גם בפתח הבית שער החיצוני בלא ברכה, ובפרט בזמנינו שמזוזות מצויין ויש מדקדקים הרגילין לקבוע מזוזה בכל פתח (ויש להוסיף דבטור משמע דהראשונים הניחו מזוזות גם בבכנ"ס הפטור ועד אז לא רחקה מהם רוח רעה עכ"פ שלא בשעת הלימוד, והובא בראשונים דר"ת קבע קרוב לחמישים מזוזות בביתו, עי' מזוזות ביתך להגר"ח ק"ס רפז, ויתכן משום שהניח גם במקומות הפטורים מעיקר דינא).

ועי' להגר"ח ק"ס שם בשעה"צ סקק"ו דלכאורה היוצא מדבריו שבבית שער הפתוח לבית שער והוא פתוח לחדר גדול ובבית השער אין דע"ד יש לקבוע בלא ברכה מימין לכניסתם לחדר הגדול (ובמטבח עי"ש מש"כ בשם החזו"א דיש צד להחשיבו כחדר שלם גם כשאין בו דע"ד, והבאתי בסמוך).

ואם יש בבתי הפתוחים זל"ז ד' על ד' עכ"פ אם יש בהם שימושי בית הרי הם חייבים בתורת ודאי מצד עצמם, שהרי כל אחד מהם הוא בית, ולענין היכן להניח המזוזה הרחבתי בתשובה אחרת לענין חדר בתוך חדר.

חדר בתוך חדר

כשיש חדר בתוך חדר דנו ונחלקו הפוסקים בגדר היאך לשער ולהחליט את מקום קביעת המזוזה בפתח החדר הפנימי, אם ימין הפתח לפי מי שנכנס מהחדר החיצוני לפנימי וכן להיפך, והגדרים בזה מתי לשער כך ומתי כך - נתבארו בדברי הפוסקים, והרחבתי בזה

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

בתשובה אחרת (ד"ה מטבח וחדר שינה הפתוחים זה לזה וכל אחד מהם פתוח לחדר הכניסה של הבית היכן ישים את המזוזה בפתח שבין שני החדרים).

ב' מזוזות מספק

כמו"כ נחלקו הפוסקים אם ראוי ליתן ב' מזוזות בשער שיש ספק היכן לקבוע המזוזה או דאדרבה יש בזה משום בל תוסיף, והרחבתי בזה עוד בתשובה הנ"ל וכן בתשובה נוספת (ד"ה האם אפשר לעשות שתי מזוזות בבית שנחלקו בו הפוסקים היכן להעמיד המזוזה או במה שנחלקו איזו מזוזה לעשות).

חדרי שירותים ואמבטיה

בתי כסאות פטורים ממזוזה וכלול בדין זה גם שירותים שבזמנינו, וגם לחומרת הרע"א הנזכרת בסמוך שמחייב בית שאין בו ד"א אם פתוח לבית שיש בו ד"א מ"מ בתי כסאות פטורים (ראה חזו"א יו"ד סי' קסט סק"ב), ודין זה הוא אף אם תמיד אין בהם צואה והם נקיים (אחרונים ע"פ ריטב"א יומא יא ע"ב, אם כי הראיה מהריטב"א אינה ראייה גמורה דשם מיירי בסופו עומד להיות בהכ"ס גמור ולא בהכ"ס דפרסאי או ספק בהכ"ס דפרסאי, אם כי משאר הפרטים מסוגיא יש מקום ללמוד דבחלק מהאופנים א"צ ממש דין בהכ"ס כדי לפטור, וכן המנהג שאין מזוזה בבהכ"ס גם של זמנינו), וכן חדר משתנה (מזוזת מלכים סי' רפו ס"ק קמז אות ח ופשוט דלא גרע ממקום קבוע לרחיצה).

וכן חדר אמבטיה או מקלחת משמע דפטורים (ראה שו"ע סי' רפו ס"ב וס"ד וערה"ש שם ס"ז) וגם אם אין בו זוהמא (כס"מ הל' ק"ש פ"ג ה"ג בשם רבינו מנוח), ומ"מ אם הוא חדר שעיקרו לדירה רק שרוחצים שם אינו ברור שפוטר וראוי לקבוע בו מזוזה ולכסותו (עי' ש"ך סק"ט ועי' להלן גבי חדר שינה).

חדרי שינה

חדרי שינה של בני זוג שנוהג בהם מצות עונה יש בזה פלוגתא (עי' ברמ"א סי' רפו ס"ב וש"ך שם סק"י וערך לחם שם ובהגר"א סק"ד וע"ע מג"א סי' מ סק"ב ומשנ"ב סק"ז), ולכאורה יש לחוש בשל תורה לכמה פוסקים שחייבת (אם כי מהמשנ"ב וסייעתו אין ראייה ברורה שנקטו דעה בזה דלא נחית לזה המשנ"ב אם הוא חיוב או לא או ספק, אלא רק מיירי מצד הכיסוי, וגם לא נחית לזה אם מיירי בחדר המשמש לזה), ומ"מ אם חושש להפוטרים יכול לקבוע מזוזה בלא ברכה, או יקבע קודם לכן מזוזה החייבת בברכה ויתכון לפטור בברכה גם מזוזה זו היכא דאפשר.

ומ"מ צריך לכסות המזוזה כדינה ונחלקו הפוסקים אם בעי' כלי בתוך כלי או לא (ראה דעות בזה באליבא דהלכתא על השו"ע יו"ד שם) ובמשנ"ב שם החמיר בזה, והוסיף דבעי'

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

שיכוון שכלי אחד לא יהיה קבוע למזוזה (משנ"ב שם בשם החי"א).

והחזו"א החמיר שגם בפועל לא יהיה קבוע ומשמע דלדעתו לא סגי שמכוון שלא יהיה קבוע (עי' אליבא דהלכתא שם).

ומכיון דאם המזוזה בחלל הפתח מבחוץ חייב לכו"ע (רמ"א שם וכן בד"מ שם), לכן יותר טוב לבנות הפתח של החדר באופן זה כדי לקיים מזוזה כדינה (עי' אליבא דהלכתא שם בשם מזוזת מלכים).

הדברי חמודות (הלק"ט מזוזה סקמ"ו) חידש בדעת הפוטרים חדר הנ"ל דכיסוי כלי בתוך כלי אין יוצאין בו יד"ח מזוזה, ויש שתמהו על זה (עי' באליבא דהלכתא שם).

ובאמת חידוש זה צריך ביאור דמאחר שכלי אחד אינו מוציא המזוזה מן החדר א"כ למה ב' כיסויים חשיבי לענין זה, ועוד דאפי' הדלת אינה מפסקת בין המזוזה לחדר אם חלל הדלת מחוץ לחדר, ולכאורה למד מדיני הפסק דקדושה דב' כיסויים חשיבי חציצה גמורה, וצ"ע.

והי' מקום לפרש דהפוטרים סוברים שחדר כזה נפטר מעיקרו ממזוזה דומיא דבית הכסא וכיו"ב, דמזוזה לא נאמרה באופן של גנאי ולכך אין מטילין עליו ליתן כלי בתוך כלי.

א"נ היה מקום לומר דהפוטרים סוברים שחכמים פטרוהו שלא יבוא לידי ביזיון דהרי עלול לבוא לידי ביזיון אבל לא שאם יניח מזוזה כלי בתוך כלי אינו יוצא יד"ח [ושו"ר דכעין זה האמרו] כ' נגידולי הקדש סק"ה].

ועי' בש"ך בסק"ט דגם בחדרים שרוחצים שם נכון לתקן שיניחו בכל הפתחים ויכסו, ולכאורה ג"כ הכריע דאם מכסים יוצאים יד"ח וקובעים המזוזה בברכה, והוא ג"כ דלא כהד"ח אבל אפשר דאינו ממש כהגידולי הקדש אלא דומה לדבריו, ועי' בסק"י שהביא הש"ך דברי הד"ח ולא הביא פרט הנ"ל שלפי שי' הפוטרים אינו יוצא יד"ח אם יקבע ויכסה המזוזה ואולי לא ס"ל מזה ולכך לא הביאו, וכדמשמע מדבריו כנ"ל בסק"ט דלא ס"ל מחידוש זה.

חדר שמשמש לאחסון בלבוש

אוצרות יין ושמן חייבין במזוזה (שו"ע סי' רפו ס"א), ומחסן שנכנסים אליו לעתים רחוקות פעם בשנה כגון מחסן לסכך יש פוטרים (חוט שני מזוזה עמ' סא, מבית לוי ח"ב עמ' קכז סק"ב, ומיהו עי' באג"מ יו"ד ח"ב סי' קמא ענף ב), ובכל מקרה יש לדון לגופו, ומ"מ יש לציין למש"כ הטור לגבי מזוזה בבהכנ"ס עי"ש ודוק.

לדעת כמה ראשונים מחסן שאינו מיוחד לבית דירה ותשמישיה וה"ה חניה פטורים ממזוזה דרק בית המיוחד לדירה חייב ויש שנקטו שיקבע בלא ברכה (עי' הדעות במקדש מעט סי' רפו סק"ט וגדולי הקדש סק"ג מנח"י ח"י סי' ד סק"ב וערה"ש סי' רפו ס"ט

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

שמשמע שתמה ג"כ על המנהג לברך, ויש שנקטו שבמחסן רגיל יכול לקבוע בברכה (ראה הגר"ק במזוזות בתיך סקי"ד, חוט שני עמ' סא, ובשו"ת רע"א סי' סו ד"ה אמנם נקט כן בדעת השו"ע).

צורת הפתח עם בליטה או עיגול למעלה

באופן שהצוה"פ אינה ישרה אלא יש בליטות בתקרה מכאן ומכאן ואין משקוף העליון ביושר אלא במעוגל או בצורה אחרת.

בשו"ע סי' רפז ס"ב אי' דאם יש בגובה המזוזות י' טפחים חייב במזוזה, ובט"ז סק"ג כתב הביאור בזה דכדי להחשיב החלק העליון המעוגל כמשקוף צריך שיהיו ב' מזוזות אחרות בצדדים, ולכן בעי' שיהיו גבוהים י' טפחים, ועי"ש בש"ך סק"ב אם בעי' שיהיה גם ברוחב ד' טפחים.

ועי"ש בט"ז סק"ב ובבאר היטב סק"ב בדין פתח שכולו עגול אם פטור לגמרי או דיחוש להדעות דמחשבין חלק מהעיגול למזוזות וחלק למשקוף עי"ש.

ופשוט דה"ה אם יש שטח מעוגל רק בצד הימני של המשקוף (העליון) ובצד השמאלי הוא מרובע ככל המשקופים שהוא חייב במזוזה אם יש ב' מזוזות גבוהות י' טפחים מב' צדדים, דהרי נתבאר שחיוב מזוזה בפתח עם משקוף עגול הוא משום שהמשקוף נחשב משקוף בכה"ג א"כ גם חצי עגול נחשב משקוף דהחצי המרובע פשיטא דחשיב משקוף.

אם יש בליטות בצידי הפתח או בעליונו באופן שמבטל את צורת הפתח לכמה פוסקים לא חשיב פתח החייב במזוזה, ויש בזה כמה דעות ואופנים שונים שנאמרו בפוסקים (עי' בטור סי' רפז ונו"כ וערה"ש שם וחזו"א סי' קעב סק"ב ומשנ"ב סי' שסג ס"ק קיג ובאליבא דהלכתא על השו"ע יו"ד שם אות ב').

במזוזות שיש בליטות רק למעלה מי' טפחים לכאורה תיפוק ליה שיש כאן גובה י' של פתח ועי' בגמ' פ"ק דיומא (ועי' בסמוך בקטע ד"ה אין המזוזות וכו').

אין המזוזות מגיעות למשקוף העליון

באופן שב' צדדי הפתח (מזוזות בלשון תורה ומשקופים בלשונינו) אינם מגיעות למשקוף העליון סגי שהמזוזות בגובה י' טפחים כדי לחייב פתח זה במזוזה (מזוזות בתיך להגר"ק סק"ג).

אולם בחדר שאין מזוזות שנקבעו לפתח בפני עצמו ורק ראשי הכתלים משמשים למזוזות (ראה מה שנתבאר בסמוך בקטע ד"ה רוח רביעית של החדר פרוצה) אפשר שצריך שיגיעו למשקוף העליון (ראה חזו"א יו"ד סי' קעב סק"ב ד"ה והנה הצריך).

פתח לביודם בתחתיתו

בפת"ש (ריש סי' רפז) הביא בשם הנוב"י תניינא יו"ד סי' קפד דפתח לבור לא חשיב פתח כיון שאינו פתח מעומד, ולפ"ז גם פתח לביודם שהוא בתחתית הביודם ועולים לשם על ידי סולם לא חשיב פתח, ושוב ראיתי שכן למד העה"ש ריש סי' רפז מדברי הנוב"י הנ"ל לענין ביודם כמו שכתבתי.

ובניד"ד כן מתבאר ג"כ בדברי השו"ע סי' רפו סי"ט ונו"כ שם שפטור ממזוזה.

חילק החדר עם ארון

חדר שחלקו עם ארון בקביעות ויש צוה"פ בארון עצמו חשיב פתח (חוט שני מזוזה עמ' סט, ועי' עוד מהרש"ם ח"ד סי' קיא).

ובמקרה שיש פתח שלא העמידו בו צורת הפתח לשם פתח שהם קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם, אלא רק נוצר מעבר בין ארון לארון או בין ארון לקיר, ועל גביהם תקרת הבית אפי' עם בליטה כל שהיא (ולגבי תקרה ללא בליטה עי' בתשובה נפרדת ד"ה חדר שיש לו שני מזוזות וכו', והאחרונים דנו גם לגבי תקרה שמסתיימת), נכנסים בזה לנידון אם בעי' שיהיה הצוה"פ שייך לפתח או לא, ועי' באליבא דהלכתא שהביאו הרבה מ"מ בענין זה והמסתעף מזה.

חדר שקבוע שם ארון שממעט מחלל ד' על ד' אמות

חדר שיש בו ד' על ד' אמות ויש בו חפצים שממעטים מחלל ד' אמות, דנו בזה האחרונים אם הוא ממעט מחלל החדר לפוטרו ממזוזה ונאמרו בזה כמה הגדרות ודעות (עי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רסג ודעת קדושים סי' רפו סי"ח ומצינו בחזו"א או"ח סי' קי סקכ"ח שדן בזה לענין עירוב, ועי' עוד דעות בזה באליבא דהלכתא סי' רפו סי"ד אות עט).

חדר שקבוע בו ארון שממעט את הפתח מדיני מחיצה (כגון מגובה י'

טפחים) או שחוסם את הפתח

באופן שיש חפץ שחוסם את הפתח עי' באחרונים (ערה"ש סי' רפו סל"ח ושו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רסה ושאר דעות שצוינו באליבא דהלכתא סי' רפו אות צד).

ויש לציין דהחוט שני (מזוזה עמ' צג צד) שהקל בזה באופנים הנזכרים שם יתכן דאזיל לשיטתו בפתח חירות שהקיל בזה ג"כ (שם אות ד) וא"כ אולי המחמירים בהנ"ל יחמירו גם בפתח חירות.

ובגוף הנידון יש לציין דלגבי דיני ביטול למחיצה מצינו כמה חילוקי דינים (עי' סוכה ד ע"א) ולכן יש לדון בכל מקרה לגופו.

שביחא שאלות המצוות בהלכה

וכן במקרה שיש חפץ שממעט או מבטל את צורת הפתח מדיני מחיצה יש לדון בכל מקרה לגופו על יסוד דינים שנתבארו בעירובין ובסוכה שם ובאהלות.

רוח רביעית של החדר פרוצה

באופן זה יש סתירות אם חייב או פטור, דבדין אכסדרה בסי' רפו נאמר שבכה"ג פטור, ומאידך גיסא בר"ס רפז נזכר בט"ז סק"א בשם הטור דבאופן כזה בבית לחייב והוא ע"פ הרא"ש סי' יד (ועי' ערה"ש בסי' זה מש"כ בדעת הרא"ש).

ובאחרונים מצינו אופנים שונים ליישב, דיש שיישבו שהחילוק הוא אם יש דלת בפתח זה או לא, ויש שיישבו שהחילוק אם חדר זה משמש לבית או לא, ויש שכתבו שאם פתוח לבית חייבת (עי' בפרישה סי' רפז סק"ג ויד הקטנה פ"ה ס"ה במנחת עני סק"ד וחזו"א יו"ד סי' קעב ולחם הפנים בקצש"ע הל' מזוזה סט"ו ומזוזות בתיך להגר"ק על השו"ע הל' מזוזה ושבט הלוי ח"ב סי' קנז, ובאריכות באליבא דהלכתא שם ושם).

ולכן יש באחרונים שנקטו למעשה לקבוע עכ"פ בלא ברכה (וה"ה שעדיף לפטור במזוזה אחרת) באופנים המסופקים.

מזוזה אחת

חדר שיש לו רק מזוזה (משקוף בלשונינו) אחת והצד השני הוא כותל חלק שמסתיים רק להלאה משם, משמעות דעת השו"ע סי' רפז ס"א לפטור, והש"ך שם סק"א חשש לדעת הרא"ש לחייב אם המזוזה היא בצד הימני ולקבוע בלא ברכה.

ועובדא הוה בב' חדרים שבאחד מהם יש ד"א מרובעות ובאחד מהם אין ד"א אלא באריך וקטין ופתוחים זה לזה, והחדר הקטן הוא הפנימי, ויש מזוזה (משקוף) בכניסה לחדר הקטן מימין, והנה לקבוע מזוזה בצד השני (השמאלי לנכנס לחדר הקטן) א"א לכל הצדדים, ואילו לקבוע מזוזה בצד שיש מזוזה (משקוף) לכאורה כאן פטור מספק ספקא, שמא הלכה כהשו"ע שבלא ב' מזוזות פטור, ושמא הלכה כמ"ד דאריך וקטין פטור (וחומרת הרע"א לא שייכת כאן, כיון שמימין הנכנס לחדר הגדול אין פצים וכנ"ל), ולכן יכול לעשות פצים בצד השני השמאלי באופן המחוייב במזוזה, ואז יקבע בצד השמאלי שהוא בכניסה לימני כחומרת הרע"א דלעיל, ובלא פצים יכול לקבוע בצד הימני אם בא לחשוש לס"ס, ויל"ע אם אומרים ספק ספקא בכה"ג שבלא זה יהיה פטור דבדאורייתא ממש אינו בכחנו לחדש ספק ספקא בלא שיש הכרעה וידיעה בדבר דחשיב ס"ס (עי' בשלהי כללי ספקות להש"ך), ובפרט כשהספקות הם ספקות שנפסק לחשוש בכל אחד מהם.

ולענין דיני המשקוף העליון יבואר בסמוך בתשובה בפני עצמה כמו שצינתי בסמוך.

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

חדר שיש לו שני מזוזות אך התקרה חלקה וממשיכה הלאה ואין היכר בתקרה מעל פתח החדר

הרחבתי בתשובה אחרת (ד"ה חדר שיש לו שני מזוזות אך התקרה חלקה וממשיכה הלאה ואין היכר בתקרה מעל פתח החדר האם חייב במזוזה).

השלמה לתשובה בענין מקום הנחת המזוזות בפתחים

לבאר דעת החזו"א בב' חדרים קטנים לפני מחדר גדול יש מקום לטעון דעיקר דעת החזו"א היה לפטור בחדר הפנימי שבב' חדרים קטנים אלו, שהרי אין כאן פתח לגדול, ומאידך גיסא עיקר דעת החזו"א במטבח קטן שהוא פנימי לחדר גדול (כשאין ב' חדרים פנימיים) שנוהג בזה דין הרע"א כמו כל חדר קטן הסמוך לגדול ודלא כהחמודי דניאל, כיון דאין שיעור חדר במטבח זה, וממילא אי"ז אלא פתח הגדול ולא הקטן, וכמו"כ במקרה שיש חדר קטן שיש בו שימושי דירה רגילים לא קיבל כלל בזה החזו"א כלל צד טענה דחדר זה א"צ ד"א משום שנטפל לבית קבוע, אבל בניד"ד מאחר שיש כאן מטבח שפתוח לחדר שפתוח לחדר הגדול חשש החזו"א לסברת החמודי דניאל מאחר שמטבח הוא שימוש שאינו צריך ד"א והוא משמש את הבית ולכן יש לומר שהוא שימוש משימושי הבית.

ולכן מאחר דסבר החזו"א שלא שייכא חומרת רע"א מחדר קטן לפני מחדר קטן לפני מחדר קטן, לכן חשש החזו"א לחומרת החמודי דניאל במקום שאין כאן מזוזה אחרת הנצרכת מדינא.

אולם במטבח שהוא סמוך לחדר הגדול ולפנים מן החדר הגדול שנוהג בזה סברת הרע"א בכה"ג לא חשש לחמודי דניאל כיון דמשמע בגמ' שאין ב' מזוזות בפתח אחד אלא אזליש בתר עיקר כניסה (ואכמ"ל) וגם סבר החזו"א כמו שנתבאר במקו"א בשמו שאסור ליתן ב' מזוזות בפתח אחד משום כל תוסיף.

הלכך במקום שצריך ליתן בכניסה לחיצון אין ליתן מספק בכניסה לפנימי, משא"כ היכא שאין ליתן בכניסה לחיצון (דהיינו בכניסה לאמצעי שהוא חיצון למטבח הפנימי) אזי יש ליתן מספק בכניסה לפנימי משום חומרת מטבח ע"פ החמודי דניאל כנ"ל.

אולם אם נסבור כהאחרונים שנקטו בספקות ליתן ב' מזוזות (נתבארו בתשובה אחרת) אזי גם במטבח קטן פנימי סמוך לגדול החיצון (שאין ב' קטנים פנימיים) יש ליתן לפי החשבון הנ"ל ב' מזוזות במטבח זה.

ואם נחשוש לגמרי מספק לפשטות שיטת החמודי דניאל לחייב כל חדר פנימי בבית פחות מד"א מימין הכניסה, ונסבור דאין ליתן ב' מזוזות בפתח אחד ונסבור דבב' קטנים פנימיים אין מזוזה בקטן הפנימי מצד הרע"א מ"מ יצטרכו לתת שם מזוזה בכניסה לפנימי

שביחא שאלות המצוות בהלכה

שבפנימיים מצד החמודי דניאל.

ומ"מ מצד בית שער אין כאן לא בפרוזדור הראשון ולא בפרוזדור השני או במטבח דהחזו"א לא סבר ששייך בית שער במקרה כזה כמו שנתבאר בפנים התשובה אלא רק לכל היותר הפתח של החדר הגדול בתנאי שהוא אכן הפתח של החדר הגדול ולא פתח של חדר הפתוח לחדר הגדול.

אבל כזית פת כדי אכילת פרס ושהה ואכל כמה אכילות פחות מכזית עד שאכל שיעור שביעה האם חייב בברכת המזון מדאורייתא או מדרבנן

שורש

הספק בזה הוא דהנה במשנ"ב ר"ס רי סק"א הביא בשם הפמ"ג שם לדון לגבי אכילה בלי שביעה דהיינו באופן שאכל כמה אכילות פחות מכזית אם נחשבים או לא.

ובנידון השאלה דנן יש כאן ב' מעשים אחד מהם הי' אכילה בלא שביעה ואחד מהם הי' שביעה בלא אכילה, והי' הפסק של ביניהם, ויש לדון האם מה שהיה לו אכילה לבד ושביעה לבד מחייב מדאורייתא או אינו חייב אלא מדרבנן בלבד (לפי הצד ששביעה בלא אכילה אינה מחייבת עי"ש בשעה"צ) עכ"פ מחמת הכזית שאכל.

ומסברא היה מקום לטעון דאכילה לבד ושביעה לבד לא מחייב כל אחד לחוד וגם ביחד לא מצטרפי דלא אכל אכילה שיש בה שביעה, וכ"ש שלשון הגמ' (ברכות מט ע"ב) אכילה שיש בה שביעה (אם כי הגמ' מיירי לענין דרשא דכביצה ועי' בה"ל ס"ס קפד ס"ו).

אולם מטעם אחר יתכן לחייב על ידי שנצרף כל הסעודה ביחד והרי יש כאן סעודה שהיה בה אכילה וגם שביעה, ויעוי' בתשובה אחרת מה שהערתי דלכאורה השיעור של אכילה כדי שביעה שנזכר בפוסקים לענין בהמ"ז דאורייתא לכמה ראשונים (עי' בה"ל ס"ס קפד שם) וכן לענין להתחייב בבהמ"ז בפת הבאה בכסנין לחלק מהפוסקים (עי' משנ"ב סי' קסח סקכ"ד) לכאורה שיעור זה אינו כדי אכילת פרס אלא כל שהוא כדי שביעה עי"ש בביאור הענין.

ויש להוסיף דמתבאר בבה"ל סי' קפד שם דאף אם אכל פת אחר שאכל שאר מינים ושבע מן הפת יש לומר שנתחייב אע"פ שהבהמ"ז אינו מתייחס כלל לפירות בזה אלא למה שאכל כזית מן הפת ושבע ממנו (שיש בזה אכילה כדי שביעה), ואם כי כאן בניד"ד באכילה אחרונה של הפחות מכזית ששבע ממנו היה שביעה בלא אכילה אבל יש לומר דגדרי צירוף לעצם השביעה עצמה היא בשיעור יותר מכדי אכילת פרס ואחר שנצרף כזית ראשון לפירור (פחות מכזית) אחרון לענין שביעה כבר ממילא יצטרף מה שכזית ראשון

שביחא שאלות המצויות בהלכה

היה בדרך אכילה (ר"ל שהי' כזית).

ויתכן להוכיח כן מדברי המשנ"ב גופא בסי' רי שפתחנו בו שהביא האופן לדון בשכל אכילותיו היו פחות פחות מכזית ומשמע דאם אחת מן האכילות (ואפי' אינה אכילה האחרונה ששבע ממנה) הי' כזית בזה ליכא צד לומר שאין בזה אכילה כדי שביעה, ואכן כך מבואר בשעה"צ שם סק"י להדיא דאם אכל כזית אחד מזה בבת אחת (ר"ל אחד מן האכילות) בודאי חייב מן התורה ממה נפשך ודוק ע"כ, ומוכח שם בחשבון הדברים במשנ"ב דהיינו שהפסיק בין אכילת הכזית לשאר אכילות שלאחריה יותר מכדי אכילת פרס.

וה"ה אף באופן שאכל כזית והסיח דעתו לגמרי מן האכילה ואכל פחות פחות מכזית עד ששבע עדיין שייכא בזה הטענות דלעיל שהרי השביעה מצרפת בין האכילות ונמצא שהי' כאן מן האכילות שאכל כזית.

עונת גבינה שנילושה עם קמח (בלא עוגיות ופירורי עוגה) מה ברכתה

לעי
קר

הנידון איזה מאכל נכנס לכלל ההגדרה שהדגן טפל למאכל ויוצא מכלל דין כל שיש בו מחמשת המינים מברך אחריו בורא מיני מזונות, יעוי' בדברי הפוסקים שהבאתי לגבי פירורי עוגיות בעונת גבינה (ד"ה עוגת גבינה שפיזרו עליה לאחר האפייה פירורי עוגיות מה ברכתה) ובלשונות השו"ע שהבאתי לגבי שניצל (ד"ה למה נוהגים לברך שהכל על ציפוי דק של שניצל מכיון שנעשה לטעם), ומחמת האריכות לא אכפול הדברים שוב, ושם תמצאנו.

ומ"מ לגבי עוגות הגבינה המצויות הנמכרות שאמנם יש להם עין גוון כגבינה אלא שהמתבונן במרקם יראה שהמרקם הוא מרקם של בצק בבליילה רכה וניכר בהם שהקמח הוכנס לטעם והרגשה כדי שיהיה לזה טעם והרגשת עוגה בטעם גבינה, הלכך קשה לומר שאין ברכתה בורא מיני מזונות, דבלשונות השו"ע משמע דכל היכא שהוכנס דגן לטעם ברכתו מזונות כפשטות דינא דגמ' בר"פ כיצד מברכין דכל שיש בו מחמשת מיני דגן ברכתו בורא מיני מזונות, ולא נפקע המזונות אלא אם הדגן הוכנס לדבק וכיו"ב.

ואמנם נקטו חלק מפוסקי זמנינו (הבאתי בתשובה הנ"ל לגבי פירורי עוגיות) לגבי שניצל וכן קרמבו וגלידה בגביע (טילון) וכן לגבי שכבה של בצק על גבינה העומדת בעין (קסטת גבינה), לברך שהכל באופן שיש כאן מאכל שברכתו שהכל שעומד לצד המזונות והוא המאכל העיקרי בתרכובת, והמאכל נקרא על שם המאכל העיקרי שבו, (ובלאו הכי דעת

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

הח"א בבה"ל ר"ס ריב דבזה אין טפל).

מ"מ באופן שהכל כלול למאכל אחד וידוע שהוכנס כדי שיהיה בזה טעם עוגה ומרקם עוגה לכאורה כו"ע מודו בזה (וע"ע שבט הלוי ח"ד סי' כד, מנח"ש ח"א סי' צא, וזאת הברכה עמ' רסב), ומאחר שפשטות לשונות הגמ' והשו"ע (שהבאתי בתשובה הנ"ל לגבי שניצל) דרך במקרים חריגים שהדגן אינו נצרך לטעם המאכל אינו העיקר במאכל לענין מזונות (וע"ע במשנ"ב סי' ריב סק"ג לגבי שאר מליח שלנו ובתשובתי ד"ה מי שאוכל הרינג עם קרקר האם מברך על ההרינג או על הקרקר), הלכך הבו דלא לוסיף עלה.

ולענין שאינו יכול לברך על המחיה בבלילת עוגת גבינה שאין בפירורי הדגן שיעור בכדי אכילת פרס עי' בבה"ל סי' רח ובמשנ"ב סקמ"ה.

מה הביאור במאמר שנתקשה משה במעשה המנורה

משה

רבינו היה חכם באופן שאין נתפס בשכלנו כלל (עי' ר"ה כא ע"ב ביקש קהלת להיות כמשה יצתה ב"ק ואמרו לו ולא קם נביא עוד כמשה), ואין הכונה שהיה לו צער מלימוד זה או שלא הבין, ובודאי שאינו כמו במושגים שלנו שיש דברים שלא מובנים, אלא הכונה שבאופן שמראה דמות צורה הוא להבנה בקל יותר, ולכן כל דבר שהוא צורת דבר הראה הקב"ה למשה, דבגמ' במנחות יש ג' דברים, ובירושלמי פ"ק דשקלים ובמדרשים נזכר על עוד כמה דברים כגון מטבע של אש של מחצה"ש, וכל אלו הם צורת דבר, ובמנורה צריך שיהי כתפוחים הברותיים וכו' כמ"ש במנחות, ואפשר דעיקר הענין הוא כדי ללמד לדידן שבלימוד דבר של צורה טוב מראה עינים לראות הצורה, וכדאמרי' בפ"ק דסנהדרין דף ה' גדלתי אצל רועי בקר וכו', וגם בזה ילמוד כל אדם ק"ו ממשה, וכדאמרי' במדה"ג גבי כבד פה וכבד לשון דילמוד כל אדם ק"ו ממשה שאמר כי כבד פה וכבד לשון וגו' כ"ש שלא ימהר שאר אדם לדבר, וכה"ג אמרי' בריש תו"כ שנתן הקב"ה רוח למ"ר בין פרשה לפרשה אפשר דעיקר הענין בזה הוא כדי ללמדנו שכשמלמד אדם לתלמידו יתן לו רוח וכ' הפוסקים דלכך הוא הרווח שבין פרשיות פתוחה וסתומה ללמד על הפסק זה.

ובספרי זוטא ר"פ בהעלותך אי' דד' פעמים הראה הקב"ה למשה המנורה ונזכר שם על א' מהפעמים ששכח ואפשר דגזירת מלך הוא שהיה משכח כדי ללמד דבר זה וכעין מה דאמרו כל מ' יום היה מ"ר למד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה וכו', וזה גם ללמדנו שכל אחד יכול שתינתן לו התורה במתנה אם יזכה דכתר תורה כל הרוצה ליטול יבוא ויטול (עי' יומא עב ע"ב).

קדירה שהניחה על גבי קרקע ועודה בידו האם לדיני חזרה חשיב כמו שעודה בידו או לא

בפשוט ות

הגדר שנתנו בזה הוא שהיד מחזיק הקדירה ולא שדבר אחר מחזיק אותו בתחתיתו, בפרט אם הוא יפול אם תישמט הקרקע שתחתיו, דבכל כה"ג קי"ל אפי' בסמיכה שהוא כשייכה, ובפשטות ההבנה בעודה בידו הוא שעדיין לא אינתיק ממושבו שע"ג האש ועדיין לא קבע לו מושב חדש, ובפרט דיש לומר שהגדר שנתנו בזה הוא שבכל כה"ג שעדיין מחזיק הקדירה בידו אינו מצוי שפג חומו מאחר שטורח להחזיק הקדירה ועוד שאין דבר אחר בתחתיתו שמפיג חום הקדירה משא"כ כשמונח ע"ג דבר אחר, (ואמנם חילקו בגמ' לחלק מהדעות ולחלק מהראשונים להלכה בין דעתו להחזיר או לא אפי' אם הניחו ועי' בבב"ל בשם רע"א שדן לענין הנחה שלא ברצון הבעלים, אבל יש לומר דצורת הגדר והתקנה שנתנו לדעה זו הוא שלא יהיה דעתו להחזיר בדעתו להחזיר הוא גדר בפני עצמו המועיל ג"כ לדעה זו).

וכמדומה שכך יש מדקדקים שאם הקדירה כבדה וא"א להוציא ממנה וחוששין למגיס אם יוציאו מן הקדירה בעוד שהיא על האש [עי' משנ"ז סי' שים ס"ק קיג וק"ז לחשוש לדעת הכלל דלדאורייתא דס"ל שנהגה ממש ככה"ג על האש חייב מטאת ועי"ש בשע"ט] שאדם אחד מגביה ואחד מוציא מן הקדירה.

והנה באמת במחבר נזכר רק הלשון ולא הניחו ע"ג קרקע ולא נזכר כלל הלשון ועודה בידו ולכאורה יש ללמוד מזה דלאו בידו תליא מילתא.

וכן ביאר מהר"ם שיק סי' קיז ולמד דבריו מדברי הירושלמי שבת פ"ג ה"א דאם הניחו ע"ג קרקע לא מהני עודה בידו (וציינו בזה גם לדברי דמשק אליעזר על הבהגר"א בביאור דברי הירושלמי), וביאר מכח דברי הירושלמי שם גם דברי הרמ"א באופן שאינו סותר דין זה, וכ"ז הוא כמו שכתבתי לעיל דאם הניחה ע"ג קרקע ועודה בידו לא מהני.

ובבב"ל ביאר כוונת דברי המחבר באופן אחר עי"ש אולם גם הבה"ל לא פליג להדיא על הדיוק מהירושלמי הנ"ל, וגם משמעות הרמ"א שהוסיף עודה בידו על דברי המחבר "ולא הניחו ע"ג קרקע" משמע שהוא עוד תנאי נוסף ולא תנאי חילופי.

ובספר משנה אחרונה סי' רסג כתב להוכיח ג"כ מדברי הבה"ל גופא שהקשה למה צריך לומר ע"ג קרקע כיון שאמר עודה בידו, ומקושייתו זו משמע דאין דין מיוחד ע"ג קרקע שפוטר כשעודה בידו, דאל"כ עדיין יש צורך להזכיר שהוא ע"ג קרקע כיון שהוא קולא גם כשעודה בידו.

שביחא שאלות המצויות בהלכה

ועי' שבות יצחק שהייה וחזרה פי"ד סק"ב וחוט שני ח"ב פכ"ז סוף סק"א מה שנקטו ג"כ דאם הניחה ע"ג קרקע לגמרי לא מהני עודה בידו אבל נקטו שאם עדיין נתפס ביד חלקו מה שבאור מהני, ועי' עוד מה שהובא במשנה אחרונה שם.

אולם באג"מ או"ח ח"ד סי' עד בישול סקל"ג ושש"כ פ"א סי"ח ד כתבו דמותר להחזיר אם עודה בידו והניחה ע"ג קרקע.

ולפי מה שנתבאר עיקר הדעה להחמיר עכ"פ באופן שכל הכלי מונח ע"ג קרקע, אבל יש לדון באופן של שעה"ד בדיעבד דהנה במשנ"ב סי' רסג סקנ"ו פסק דביעבד הניחה אין להחמיר במקום הצורך אם דעתו להחזיר והיינו בהניחה ע"ג מיטה או ספסל כמ"ש בשעה"צ שם, ועי' חזו"א או"ח סי' לז סקי"ב שלפי דבריו יש להקל ע"ג מיטה גם באין דעתו להחזירה.

ויש לדון באופן שהניחה ע"ג קרקע ממש אבל עודה בידו אם בזה ג"כ מקל המשנ"ב והחזו"א מחמת הצירופים הנזכרים שם או דבזה אין לצרף היתר מאחר שנזכר בירושלמי לאיסור.

אבל קולא זו גופא של המשנ"ב ע"ג מיטה היא ג"כ דלא כהירושלמי דהרי אפי' ע"ג יתד מקל הירושלמי רק כשלא העביר ידו ממנה, א"כ בלאו הכי דברי המשנ"ב אתיין דלא כהירושלמי ולכן חזי עכ"פ לאצטרופי כשיש כאן עוד צירופים דוגמת האופן של המשנ"ב (דהיינו שצירף שי' הר"ן בחזרה שהוא רק אם הוציאו מע"ש, וצירף צורך שעה"ד של סעודת שבת, והמשנ"ב [ולא המו"א] צירף ג"כ שדעתו להחזיר, וכן צירוף דספסל ע"פ הב"י שהביא הבה"ל לחלק בין הניחה ע"ג קרקע להניחה ע"ג ספסל, וה"ה צירוף בניד"ד יתכן שיועיל צירוף זה במקום צירוף דספסל).

אין היה רחבעם בן שלמה יושב בחיקו של דוד המלך

ביבמו ת

עז ע"א מבואר שרחבעם בן שלמה היה בחיקו של דוד המלך, ודוד חי שבעים שנה ושלמה היה במיתתו בן י"ב שנה (עי' החשבון ברש"י מלכים א' ג ז), וא"כ ילד את רחבעם קודם שהיה בן י"ג ועי' בסנהדרין דף סט ע"ב שדורות הראשונים היו יולדים הרבה קודם לכן, ומבואר שם דמיירי בדורו של דוד המלך, ולפ"ז מש"כ ביבמות שם שהיה דוד אומר לו אפשר דלא היה כסתם מילדת הלוחשת לולד אלא שהיה אומר לרחבעם ומבין דאפשר ששלמה ילדו כבר כמה שנים קודם והספיק לגדול ולהבין, ודורות הראשונים היו גם בני דעת קודם לכן, דהרי לענין נקבה אמרי' ביבמות יב בנים הרי הם כסימנים ולענין זכר ע"ע בסנהדרין שם וכן אשכחן בשמואל שהורה בן ב' שנים כמבואר

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

בברכות לא ע"ב ע"ש ונזכר שם גם שנענש משום שהיה בפני רבו, הלכך היה דוד אומר לו ומבין.

ויש להוסיף דנעמה העמונית אמו של רחבעם היתה נשואה לשלמה קודם לכן (ולית ביה משום משיא אשה לקטן דשלמה לא היה דינו כקטן וכמשנ"ת) והיא היתה עיקר זיווגו של שלמה כדאי' בב"ק לח ע"ב ויבמות סג ע"א שכבר היתה מוכנת לו מן השמים כמה דורות קודם לכן, ואין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה (יבמות סג ע"ב) וזיווג ראשון העיקר (עי' סוטה ב ע"א ובחי' חת"ס שם) ומבואר עוד בחז"ל (באותיות דר"ע נוסח ג' פכ"ז) שלא היו לשלמה בנים משאר נשותיו מלבד רחבעם שיצא מנעמה העמונית (והרחבתי בזה עוד בביאורי על האותיות דר"ע שם וכן בתשובה ד"ה למה לא נזכרו כל בניו של שלמה המלך במקרא) והוא היה ממשיך מלכות בית דוד.

ואולי מש"כ שלא היו לו בנים משאר נשותיו ר"ל שלא נתייחסו אחריו דהרי היו בנות גויים כמבואר במקראות שעכ"פ רבים מהם היו אדומיות וכו', ולא נתגיירו, (ובמפרשים ביבמות דף עו נחלקו אם גיירן למסקנא או לא, עי"ש ברשב"א ורמב"ם פ"ג מהל' איסור"ב הי"ד ומהרש"א ועוד, ועי' ערוך"נ יבמות עו ע"א סד"ה והא ושם ע"ב ד"ה בא"ד דהיאך), ויש במקובלים דנבוכדנצר נולד ממלכת שבא (הובא בשל"ה תענית פרק תורה אור סקצ"ב ובהג"ה ברש"י מלכים א' י יג), משא"כ נעמה העמונית נתגיירה כדמוכח ביבמות שם ובנותיו שנזכרו במקרא אפשר מנעמה העמונית היתה או מאשה אחרת ישראלית (או גיורת כדין ועי' להלן).

ויש להוסיף דלכל הצדדים מ"מ זה פשיטא שנעמה העמונית נתגיירה כדין דבהרבה מקראות המדברים במלכות בית דוד לדורותיה מוכח דנעמה העמונית נתגיירה דאל"כ לא היה רחבעם ישראל (אלא גר לכל היותר מחמת טבילת מצוה למאן דאי' ליה הכי עי' יבמות מה ע"ב ועי' בבהגר"א ביו"ד סי' רסח ס"ג, וטבילת קריין עדיין לא נתקן אז עי' ברכות כב, אולם אמרי' בברכות יח ע"ב גבי בניהו בן יהודע שטבל לקריו עי"ש ברש"י והתוס' בב"ק פב ע"ב חלקו ע"ז, ולרש"י צ"ל דיחידים היו נוהגים מעולם בזה מהטעם המבואר ברש"י ברכות כב דקרי הוא ע"י זחות הדעת ואינו כנתינתה עכ"פ קדשים היה שם ורחבעם טבל לקדשים ועכ"ז צל"ע אם הוא בכלל גר מחמת אהבה דבלאו הכי לא היה מלך, עכ"פ לאמיתת הענין היה ישראל ולא גר וכמשנ"ת), וגם צאצאיו יהושפט וחזקיהו דכתיב ביה למען דוד עבדי ויואש שהוחבא בחר המיטות למען היות ניר לדוד נמצא דכולם היו מתייחסים לדוד.

ואולי יש לבאר עוד דגרי שלמה איכא למ"ד אינם גרים (עי' עוד יבמות כד ע"ב לשם עבדי שלמה) הלכך יש לומר דכל נשותיו של שלמה אמנם הוא עצמו החשיבן גיורות משא"כ להך מ"ד אינן גיורות כיון שנתגיירו לינשא לו או שלא היה בידן להימנע מן הגירות והנישואין (ושוב מצאתי כע"ז במהר"ם שיק ביבמות שם ע"א ע"פ הרמב"ם שם דלבסוף

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

נתברר שלא נתגיירו באמת), משא"כ נעמה העמונית שנישאה לשלמה קודם מלכותו לא היה בה חשש זה ולכן רק רחבעם נתייחס אחריו.

ויתכן להוסיף עוד בנוסח אחר (ע"פ המהר"ם שיק הנ"ל) דמתחילה שלמה וסנהדרין וכל ישראל סברו שהגרות היתה גמורה, אבל אח"כ עבדו נשותיו ע"ז כדמוכח בס"פ במה בהמה בביאור המקראות, ובזה נתגלה שלא היתה גירותן כדת, ואז כולם הודו שאין גירותן כשרה, משא"כ נעמה שהיתה צדקנית כדמוכח בב"ק ויבמות שם.

השלמה לתשובה על רחבעם

הגר"ש צביון העיר דיש להוכיח מן המקראות שרחבעם נולד שנה אחת קודם פטירתו של דוד דהרי שלמה מלך מ' שנה ורחבעם היה בן מ"א במלכו עכ"ד.

ויש להוסיף דלפ"ז אפשר דהדר דינא דאומר לרחבעם הכונה בלא הבנת רחבעם דהרי גם בשמואל שמצינו שהי' חכם בן ב' שנים עדיין לא מצינו בן שנה (ומה שמצינו באברהם ובמשה כמבואר בחז"ל ובמדרשים יש לומר דנס היה היוצא מגדר הטבע).

מה גדר וטעם האיסור על התורם מתרומת הלשכה להכנס במנעל ובסנדל

ספ"ב מהל' שקלים ה"י פסק דאין התורם נכנס בבגד שאפשר להחביא בו כסף ולא במנעל וסנדל ותפילה וקמיע שמא יאמרו שהחביא שם וכו' עי"ש, ומבואר מדבריו דגם לו יצויר אם לצורך שעה הוצרכו לעשות תרומת הלשכה מחוץ לעזרה היה אסור להכנס במנעל וסנדל דאין הטעם משום כניסה לעזרה אלא משום שמא יאמרו שהחביא שם, ומאותו הדין שאסור להכנס בפרגוד חפות (כמ"ש במשנה שקלים) ובתפילין, ועוד נפק"מ דגם דבר שאינו מוגדר כנעל לדיני כניסה לעזרה מ"מ יהיה אסור משום שמא יאמרו.

ברמב"ם

אולם צ"ע דביבמות קב ע"ב מייתי הך משנה שאין התורם נכנס לא במנעל ולא בסנדל ולא באנפיליא לפי שאין נכנסין במנעל לעזרה, ומבואר מזה דהטעם הוא רק משום שאין נכנסין בזה לעזרה, ואין ליישב דנקט חד מתרי טעמי, דהרי מפלפל שם בגמ' לגבי דין אנפיליא שנזכר במשנה שם אם דינו כמנעל או לא, דבמשנה שם משמע שהוא מנעל, ולכאורה מה הראיה הא שם לא תלי בדין מנעל אלא מצד שיש שם מקום להכניס כסף, וא"כ אין הנידון דומה לראיה, ובדוחק יש לומר דעיקר קושיית הגמ' שם מהטעם שאין נכנסין וכו' לעזרה ומשמע שטעם זה קאי על הכל ממש, אבל באמת שייך שיהיה עוד טעם בזה, אבל הקושי' מטעם זה שמשמע שכולל בו גם אנפיליא, וצריך לומר שכך היה בגירסת המשנה לפני

שביחא שאלות המצויות בהלכה

הגמ' או שהביאו מברייטא שהוסיפה קצת על המשנה עם דברי המשנה כדרך הגמ' בכ"מ, ומ"מ הרמב"ם הוציא הטעם מנוסחת המשנה שלפנינו דקאמר והייתם נקיים וגם משאר העניינים הנזכרים במשנה שהם ודאי מטעם שמא יאמרו שהחביא, ועוד דקאמר אין התורם נכנס במנעל משמע הא שאר כל אדם שרי, וזה מיושב רק לטעם שכ' הרמב"ם וכמו שנתבאר הנפק"מ בזה, ומ"מ הוא דוחק בלשון הגמ' דנימא דכל המו"מ שם הוא רק מצד הטעם של הדין ואילו זה היה פשיטא לגמ' דיש טעם אחר לאסור אנפיליא וגם למה לא הזכירה הגמ' תירוץ דטעמא דשאינ נכנסין וכו' ארישא קאי ומיהו מצד זה יש לומר דלא מסתבר שהיה למשנה לומר טעם שאינו שייך בכל הדברים אם היה שייך לומר טעם השייך בכל הדברים, ועוד יתכן דהרמב"ם סבר שהוא מחלוקת בנוסחת המשנה בין הבבלי לירושלמי ופסק כהירושלמי וכמ"ש הגר"א דדרך הרמב"ם לפסוק כהירושלמי ויש להוסיף דבפרט במסכתות שאין עליהם תלמוד בבלי אפשר דסבר הרמב"ם שבהם יש לפסוק כהירושלמי ועכ"פ כשהיה לו ראייה ממשמעות המשנה כנ"ל מכמה טעמים.

וראיתי בספר המפתח שם שצינו כמה אחרונים שדנו בטעם דין הרמב"ם ולא עיינתי כעת.

יש לציין דכל הפסולים לתרום שקלים (עי"ש ברמב"ם וראב"ד) אינו שייך לדין נתינת מחצית השקל דזה שייך לכל אחד ליתן בשופרות במדינה ואפי' במקדש כיון שהיו עשויין באופן שלא היה שייך להוציא מהם ממון ואין בזה חשש מראית העין, אלא כאן הנידון רק לענין להכנס ללשכה ולתרום תרומת הלשכה לקרבנות מהשקלים שהביאו העולם.

האם ראוי להדליק קלטת של דברי תורה לתינוק המוטל בעריסה

יערי' במשנה באבות פ"ב מ"ט גבי ר"י בן חנניה אשרי יולדתו והביא הרע"ב די"א שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה.

ומקור הדברים בירושלמי פ"ק דיבמות גבי ר' דוסא בן הרכינס שראה את רבי יהושע וקרא עליו את מי יורה דעה, ואמר זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה, ומבואר מכ"ז דיש תועלת בשמיעת ד"ת לקטן המוטל בעריסה.

ולגבי קלטת יתכן שיהיה תלוי בספק האם התועלת היא מחמת סגולת קדושת התורה, או דילמא שבאמת יש בזה תועלת על ידי שמיעת התורה דאשרי אדם שומע לי (עי' באורך בפסיקתא דר"כ פ' שמעו פסקא ב' מתלתא דפורענותא) ויש לומר דה"ה אף בלא הבנה היכא דאי אפשר בהבנה (עי' ע"ז יט ע"א ומשנ"ב סי' נ ועוד פוסקים ואכמ"ל), או דילמא דשומע כעונה דיש משמעות ששייך בזה שמיעה גם בלא כוונה לשמוע לחלק מהשיטות (עי' ר"ה דף כח ע"ב ובב"י הל' ר"ה סי' תקפט ועי' עוד בסוכה לח ע"ב אשר קרא וגו')

ודו"ק).

דלגבי קלטת אם נימא שהוא מחמת סגולת קדושת התורה בלבד הנה בודאי שבקלטת יש פחות מסגולת קדושת התורה דקלטת א"צ גניזה ואין זה באימה וביראה ברתת ובזיע כנתינתה (עי' ברכות כב ע"א), וכן אם הוא מצד שומע כעונה אינו שייך לכאורה בקלטת, אבל הוא מצד דיש מצוה בשמיעת ד"ת גם בלא הבנה א"כ יש לומר דבקלטת ג"כ הוא מעין שומע מאדם.

ויתכן להביא ראיה דאין זה רק מצד סגולת קדושת התורה דהרי אסור להתרפאות בד"ת אלא רק להגן (שבועות טו ע"ב וכן הוא בתוס' דפסחים קיא ע"א) או משום סכנה (תוס' שם), הלכך מה היה היתר בדבר, ולא משמע שעשתה אמו בזה מעשה איסור אלא אדרבה שבחיה חכמים באבות שם ובירושלמי שם וש"מ שרוח חכמים היתה נוחה מזה.

ובאמת צ"ע בדין זה להשתמש בד"ת לצורך תועלת רוחנית האם הוא בכלל האיסור להשתמש בד"ת (עי' עוד במשנה באבות פ"א מ"ג ודאשתמש בתגא חלף ועי' עוד מגילה כח ע"ב ובנדרים סב ע"א גבי ר' טרפון ובב"ב ח ע"א בעובדא דרבי בשני בצורת ובסנהדרין צ ע"א במילתא דאבא שאול, אם כי שם הוא משום דאסור להזכיר ש"ש על הרקיקה בשבועות טו ע"ב, אבל שם בא לבאר ענין החומר שאין לו חלק לעה"ב כמ"ש בשבועות שם, ובכל הנ"ל לא מיירי בעושה לתועלת מצוה), ועי' בפוסקים לענין להשתמש בספר להגביה ספר אחר לצורך לימוד.

והלשון שיתדבקו אזניו בד"ת יש לפרש כדי שיהיה רגיל לשמוע ד"ת וגם כשיגדל לא יסור ממנה.

השלמה לענין השמעת דברי תורה לקטן

יש להוסיף ולחדד דאי"ז בהכרח תליא בנידון אם מותר להשתמש בד"ת לתועלת רוחנית, די"ל דזה גופא צורת לימוד התורה בין מבין ובין אין מבין (עכ"פ כשאין יכול להבין כמו בתינוק) וכשלומד תורה התורה מרוממתו ומגדלתו אבל שימוש לתועלת רוחנית אחרת שמא אינו בכלל היתר.

מצה שמקפידים עליה מאוד שלא לטלטלה שלא תישבר האם היא מוקצה מחמת חסרון כים

יערי'

בתשובה אחרת [ד"ה סוכריה שמיזרת צלורת משרוקית שניתן לשמש זה כמשרוקית האם הוא מוקצה נשנת] דיש משמעות במשנ"ב ריש סי' שי סק"ב בשם הב"י והגר"א דלא שייך באוכלין אפי' מוקצה מחמת חסרון כים ומוקצה מחמת גופו (בדבר שאינו ראוי לכלי) עי"ש, ועי' בתשובה הנ"ל מה שהרחבתי בדין זה.

אולם כתב הפמ"ג או"ח סי' תמד א"א סק"א דמצה בשבת ערב פסח היא מוקצה (ועי' דעת תורה שם מה שכתב ע"ז).

ויש ליישב דשם לא חשיב אוכל דזה עיקר טענת הפמ"ג שהיא אסורה באכילה ומקפידים שלא להאכילה לעופות או לנכרי, וממילא הו"ל מוקצה, אבל אם היה ראוי לאכילה למאן דהו לא היה מוקצה, ואז גם מוקצה מחמת חסרון כים לא היה שייך להטיל על זה.

ובשו"ת תורה לשמה סי' קנג דן במרקחת הראויה למאכל אך מקצה אותה לרפואה מחמת יקרתה ואינו נותן ממנה לאכילה לקטנים, דיש לומר בה שהיא מוקצה מחמת חסרון כים ביוה"כ, וגם בזה יש לומר דהוא דוקא משום שמקצה אותה מכל אופן אכילה ומשמש בה מעשה עץ של שאר מיני רפואות.

אבל גם התורה לשמה לא החמיר בשבת לומר שאז הוא מוקצה מחמת חסרון כים כיון דסו"ס ראוי לאכילה ורק ביוה"כ דלא חזי לא לגדולים ולא לקטנים מוצא מכלל מאכל ועי"ש הראיה שהביא לזה להוכיח מרשב"א שבת קכו ע"ב דמידי דעביד דחזי לאדם ואקצי דעתיה מדבר אחר חשיב כמוקצה מאותו דבר ואם לא חזי בפועל לאדם הוה מוקצה ואינו היתר טלטול כשאר מאכל עי"ש.

דין שביתת בהמתו בשבת ושביתת עבדו האם הם גם ממלאכות דאורייתא או גם ממלאכות דרבנן

מצין

בסוגי' דמוכר בהמה לגוי בשבת צד ע"א שנזכר שם שאסור ליתן לגוי בהמה המיוחדת לעשות מלאכה בשבת ודנו שם לגבי סוס שמיועד לרכיבה דכיון שאין עושין בו מלאכה שחייבין עליו בשבת מעיקר הדין פטור וע' בפרטי דין זה ודין סוס המיוחד לעופות בגמ' שבת שם, וע' בבה"ל סי' רמו ס"ג מה שדן דבזמנו סוס מיועד גם למשא עי"ש.

ויש לדון האם הכונה דבר שאין חייבין עליו ופטור אבל אסור אפי' במחמר (ורק בנתינה לגוי מותר כיון שאינו ודאי שיעשה והוא חששא בלבד בדרבנן) או דילמא שאין חייבין עליו באדם ואילו במחמר מותר לכתחילה ולכן מותר לתת לגוי דלא אכפת לן שיעביד הבהמה בדבר שהוא רק איסור דרבנן בשבת.

והפשטות היא יותר כהצד הראשון, אבל לכאורה יש להביא ראיה להצד השני, דבשבת ר"פ מי שהחשיך קנג ע"ב כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה, וכן כתבו שם רמב"ן ורשב"א לענין הנחה בלא עקירה דאינו בכלל מחמר כיון דבבהמתו נאמר רק איסור מלאכה ואי"ז בכלל מלאכה ועיקר הדין הובא בשו"ע סי' רסו ס"ב והביא שם המשנ"ב סק"ז דברי הראשונים הנ"ל.

ועי' בלשון הבה"ל שם ולכן בסוס דסתמא עומד לרכיבה שאין בזה משום שביתת בהמתו לרוב הפוסקים דחי נושא את עצמו לא גזרו רבנן על המכירה וכדאיתא בגמרא ע"כ, ומשמע ג"כ שנקט דאין בזה משום שביתת בהמתו כיון שלרוב הפוסקים אין בזה משום איסור מלאכה דאורייתא באדם כיון שחי נושא את עצמו (ומש"כ לרוב הפוסקים היינו שרוב הפוסקים פסקו דחי נושא את עצמו).

וכן במג"א סי' שה סק"ו הביא דברי הגמ' במי שהחשיך שם דמה שאין בו חיוב חטאת בבהמתו מותר לכתחילה ולמד מזה המג"א דגם בכרמלית שרי על ידי בהמה (ועי"ש מה שהביא שם עוד ראיה מתוס' שבת נג סע"א עי"ש) ועי' במחה"ש שם באריכות גדולה בשם הר"ן ובשם התוספת שבת מה שתמה על המג"א דבגמ' שם מיירי במקום פסידא (ר"ל שהתירו שם גם דברים שלא הותרו בעלמא ואף נזכר שם דיש דבר שלא רצו חכמים לגלותה משום כבוד אלהים הסתר דבר עי"ש, וכ"ז הותר ג"כ רק בכיסא דאתא לידיה מעיקרא וכמבואר בסוגיות ומ"מ מסתימת מה שנאמר הכלל בבהמה מותר לכתחילה יש משמעות שנאמר בכלל סתמא ומאידך גיסא ממה שנזכר דהנחה בלא עקרא שרי בניד"ד משמע דבעלמא אסור, והשתא יש לומר דמה דקאמר סתמא בבהמתו מותר לכתחילה סמך על האמור בסוגי' ועי"ש מה שהאריך המחזה"ש להשיב ע"ז.

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ובמשנ"ב שם סקמ"ג הביא ב' הדעות דבמג"א מקל וכן מצדד כדבריו המחז"ש ואילו בתוספת שבת והגר"ז ושלחן עצי שיטים החמירו בזה.

ובגוף דברי הראשונים דלעיל שכ' דליכא שביתת בהמתו בהנחה בלא עקירה כיון שאינה מלאכה צל"ע דא"כ גם גבי אדם אינה מלאכה ולשתרי וכ"ש דכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ובהמתך (שמות כ, ט) ואותו לשון נאמר על אדם ובהמה יחד, כך שלא שייך לתרץ שהוא רק מצד שא"א לאסור דבר המפורש בתורה כדעת הט"ז בכ"מ, אבל השתא שנתברר דדברי הראשונים הנ"ל אמורים בדאורייתא והותר רק באופן שהתירו חכמים באופן המסויים ניחא.

ועי' ברמ"א ס"ס שו דהמוסר לרועה כ"ש שאין לחוש שיוציאה חוץ לתחום דהא תחומין דרבנן, ויש לדון ע"פ הנ"ל, וצ"ב הקשר הדברים ברמ"א שם שיש שם צירופים נוספים שגם בהם לבד מותר ולמה הורך שגם בזה מותר כיון דבכה"ג אינו מצווה על שביתת בהמתו כלל, ולהנ"ל משמע דאין איסור כלל ואולי עיקר מה דבא לשמע' משום שיש צד שחוץ לג' פרסאות דאורייתא, ומ"מ כבר כתב המשנ"ב שם סקע"ט דלענין זה רק להוציא בידיים אסור ורק דיש אופנים שאסור שהגוי יעשה מחמת הישראל דגוי מחמת ישראל אסור ברוב האופנים גם במלאכה דרבנן (עי' או"ח סי' רמו), ומ"מ יתכן שיש לדייק מהרמ"א שסבר כהמחמירים בניד"ד.

ועי' סי' שו ס"ב ומשנ"ב שם דמבואר שם בבהמה שיצאה חוץ לתחום שאסור לכל ישראל להזיזה בידיים מחוץ לד' אמות שלה אבל לקרותה שתבוא מותר.

ולענין שביתת עבדו בשבת האם הוא גם בדרבנן, הנה יעוי' ברמב"ם ספ"כ מהל' שבת ושו"ע או"ח סי' שד ס"א דעכ"פ חלק (אם לא עיקר) מדינא דאורייתא שביתת עבדו בעבד שחייב במצוות, ולפ"ז אין כאן שאלה לניד"ד, דודאי דינו כישראל.

אבל באיסור הנוסף שנזכר שם לגבי שלא יעשה לו מלאכה בשבת עבד שלא מל וטבל כלל הנה אם עושה לעצמו שרי כמ"ש שם, ועי' גם ביבמות מח ע"ב, ואם עושה לרבו הרי אסור באופנים האסורים גם באיסור דרבנן, דמלאכה לישראל על ידי גוי אסור גם בשבות, ומ"מ יש אופנים שנתבארו בפוסקים (עי' סי' רמו וסי' שה ועוד) שאין בהם איסור שגוי עשה מלאכה ישראל, והיינו גם בשפחה (ראה סי' שא סכ"א, ועי' עוד יו"ד סי' רסז סי"א ברמ"א).

אבל יש דעה שיש דברים שהותרו באמירה לגוי שלא הותרו באמירה לעבד כיון שיש בזה חדא דאורייתא יותר מסתם גוי, ויש בזה דעות שונות, עי' בשו"ע ומשנ"ב סי' שד ס"א וסק"ט ואילך, והאופנים האסורים לדעות האסורות הוא גם באיסור דרבנן וכדמוכח ברמ"א שם ובמשנ"ב סקי"ז ואילך.

אבל פת גמורה פחות מכשיעור והשלים עליה פת הבאה בכסנין אם מנרך המוציא ואם יוצא ידי חובת סעודת שבת

הדברי ם

דלהלן הם השלמה לתשובה ד"ה מי שרגיל להזהר שלא לאכול חמץ
בימים שסמוך לפסח מה יעשה בערב פסח שחל בשבת.

יש לדון באופן שבירך המוציא על פת גמורה ואכל ממנה פחות
מכשיעור [כזית לזהמ"ז וכזית לזנת] והשלים עליה מפת הבאה בכסנין עד
שאכל שיעור שלם, לענין השלמת שיעור אכילה בלבד מפת הבאה
בכסנין בין לענין בהמ"ז ובין לענין חיוב סעודת שבת, האם מצטרפים
זה עם זה או לא.

וכ"ז הוא רק באכל להשביע רעבונו (עי' משנ"ב סי' קסח סקמ"א) דלולי זה אפי' הפת
הבאה בכסנין עצמה צריכה ברכה כל שהיא ודאי פת הבאה בכסנין ואוכל אותה אפי'
באמצע הסעודה, אלא אם כן אוכל מהפת הבאה בכסנין שיעור שביעה באמצע הסעודה
שאז ג"כ א"צ ברכה אפי' אם אוכל שלא לשם להשביע רעבונו (שם סקמ"א), אבל אינו
שייך לניד"ד.

ואמנם זה שייך לנידון האם פת הבאה בכסנין יוצא בה באכילת סעודת שבת, (ועי' בפנים
התשובה שהרחבתי בבירור הדעות בזה), אבל כאן הנידון לפי הצדדים והשיטות שאין
יוצאין יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכסנין.

והנה הזכרתי לעיל דמצינו דעות בענין פת הבאה בכסנין בסעודת שבת דדעת העה"ש
משמע (עכ"פ לגבי יו"ט) דאף במזונות יוצא יד"ח (ועי' קה"י וקצה"ש הנ"ל) וכך פשוט
הר"ן דלעיל, ועכ"פ כך ודאי דעת הראשונים המתירים לאכול פת הבאה בכסנין בסעודה
שלישית בלבד, ויש דעת הפמ"ג שעכ"פ מה שמבואר בודאי בדבריו לענייננו הוא כמו
הדעה הקודמת שא"א להחשיב זה כקביעות סעודה לענין ברכה על ידי מה שרוצה ומתכוון
לאכול פת הבאה בכסנין לסעודת שבת שכן אי"ז תלוי אלא בשיעור ולא בקביעות אחרת,
ובאג"מ כתב שיכול לברך המוציא דיש בזה קביעות, ולפמ"שנ"ת לעיל שיטתו מחודשת,
והנידון כאן אינו אליבא דהאג"מ אלא אליבא דהחולקים.

וכן נכנסים אנו לעוד נידון האם פת הבאה בכסנין חשיב פת לענין בירך עליה המוציא
בדיעבד (ובתשובה אחרת הרחבתי בנידון זה דעיקר הדעה בפוסקים להלכה שיוצא).

ויעוי' בבה"ל ס"ס קפד דמוכח מלשונו שם שבפחות מכזית פת אינו מצטרף לשביעה של
מה שאכל קודם לכן או בחולה וזקן ששבע בפחות מכזית, ואולי בדוחק יש לומר דרק
מדאורייתא מיירי בבה"ל שם עי"ש.

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ולפי מה שנו"נ לעיל בדברי המשנ"ב סי' קעז יוצא שבהשלים פירות על פחות מכזית פת לא יצא ידי חובתו סעודת שבת אבל בפת הבאה בכסנין הוא נידון בפני עצמו.

והנה כל נידון זה הוא רק אם נימא דאכל שיעור קביעת סעודה מפת הבאה בכסנין יצא ידי חובת סעודת שבת, אבל אם נימא דגם אם אכל שיעור קביעת סעודה בפת הבאה בכסנין לא יצא ידי חובת סעודת שבת א"כ לכאורה לא יהיה שייך לצאת בכזית פת ובהשלמת פת הבאה בכסנין, דהרי לפי צד זה פת הבאה בכסנין לא חשיב פת לענין שבת כלל.

ויש לציין בזה דקושיית הפמ"ג על המג"א בסי' קפח (המתיר לצאת יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכסנין) אינה קשה אם נימא דמה שיוצא בשבת בפת הבאה בכסנין הוא רק באכל שיעור קביעת סעודה, וצל"ע אם מצינו שום פוסק שחולק על זה להדיא וסובר דמה שאין יוצאין בפת הבאה בכסנין בשבת הוא אף אם אכל שיעור קביעות סעודה גמורה, אם כי גם בפמ"ג אינו מוכרח לגמרי לדינא שכך נקט למעשה אלא שרק אינו כלול בקושייתו.

והנה לכשנדקדק בדברי המשנ"ב בסי' קסח סקמ"א ובדברי המג"א שם סקכ"א ופמ"ג בא"א שם בשם עמק ברכה והלבוש ומחה"ש שם לכאורה נתברר מזה דהטעם שאם אוכל באמצע הסעודה לשם שביעה אינו מחוייב בעוד ברכה (ויוצא במה שבירך על הפת) הוא משום שיש בזה קביעות סעודה גמורה, ויש לדון דאולי גם לפי מה שטען הפמ"ג בסי' קפח שמה שקובע שיעור קביעת סעודה הוא שיעור האכילה ולא דעתו בקביעות אין כוונתו לאפוקי מדבריו גופיה בסי' קסח שדעתו לקבוע משוי קביעות כשאוכל באמצע הסעודה פת הבאה בכסנין, דמה שאוכל פת הבאה בכסנין באמצע סעודתו, הוא מתווסף על מצב קביעות סעודה קיים שכבר נמצא ומוכן לפנינו, משא"כ לייצר קביעות על ידי פת הבאה בכסנין א"א, ויש לדון בזה.

ומתחילה חשבתי דיותר יש לומר דבסי' קסח קאמר הפמ"ג רק לפרש דברי המג"א שסובר כהעמק ברכה דבתר דעתו אזלי' והוא עצמו אינו בהכרח מסכים לזה, אבל שוב עיינתי בדברי הט"ז בשם העמק ברכה שציין הפמ"ג שם וראיתי דבאמת גם העמק ברכה דמחשיב קביעות על ידי דעתו מיירי באוכלם בסעודה, ולפ"ז יש לומר כדמעיקרא.

ועכ"פ לשי' המשנ"ב שסובר מחד גיסא שאין יוצאין בשבת יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכסנין ומאידך גיסא סובר שהאוכל בסעודתו פת הבאה בכסנין לשם שביעה אינו מברך ויוצא עליו בהמוציא, אם נימא שיסבור שבאוכל שיעור שביעה גמורה בפת הבאה בכסנין בשבת יוצא יד"ח סעודת שבת אם נימא הכי נצטרך לכאורה לומר חילוק זה (ומ"מ יש לומר דלעולם סובר שבכל דרך קביעות מברך המוציא ובסעודת שבת אם אכל רק לצאת יד"ח סעודה לא מקרי קביעות אבל אם ערך שלחנו ואכל כדרך סעודה שלמה לפי הענין חשיב קביעות ובה הפמ"ג בסי' קפח משמע שלא סבר כלל דחשיב קביעות בלא שיעור, אבל שוב אחר שראיתי דברי העמק ברכה בט"ז סק"י והמשנ"ב ציין לו יש לומר דדברי המשנ"ב אזלי בעיקר במי שאוכל פת הבאה בכסנין באמצע הסעודה דבזה מיירי העמק

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ברכה כמו שהביא הט"ז שם וגם המג"א שציין לו המשנ"ב קאי על השו"ע דמיירי במי שאכל מפת הבאה בכסנין באמצע הסעודה, ומ"מ גם אם נפרש כך בדעת המשנ"ב מ"מ ג"כ בענייננו יצטרך לצאת דחשיב קביעות סעודה דהרי גם באופן דבענייננו שאוכל פת הבאה בכסנין לשם שביעה עכ"פ באמצע הסעודה נקט המשנ"ב בשם הפוסקים דחשיב קביעות).

ואם נקבל זה יש מקום לטעון לפ"ז שבאופן שאוכל פת הבאה בכסנין באמצע הסעודה ומשלים לכזית יצא גם ידי סעודת שבת לפי חשבון בקושיית הפמ"ג בסי' קפח הנ"ל שיש מקום לטעון בדבריו שיוצא וכ"ש שיצטרך לברך ברכת המזון דהרי יש כאן קביעות לענין המוציא (שהרי מחמת הקביעות נפטר מברכת המוציא כמשנ"ת).

וכן ראיתי לאאמו"ר שליט"א שמורה לקטנים שיכולים להשלים שיעור סעודת שבת בפת הבאה בכסנין ואולי הוא מטעם הנ"ל.

בגוף הנידון דלעיל אם בקביעת סעודה יש להקל לכו"ע ומה הדין בפת הבאה בכסנין שאין בה מים כלל

ידידי הגרא"ז ברגר העיר (שבת כהלכתו עמ' לה, וסייעני עוד בנידון זה) שבכה"ח נקט כמו שלמדתי בפמ"ג דכשקובע ודאי יוצא יד"ח, וכך יש להוכיח מברכות לז ע"ב דאם קבע על טרוקנין חשיב לחם גמור מדאורייתא לענין מצה, וכן נקט במנ"ח מצוה י' ויעו"ש שדן אם גם בדלא קבע, (ובמצוה תל נסתפק בזה), ושכן משמע שנקט השעה"צ בסי' רט דבספק בהמ"ז בפת הבאה בכסנין בשיעור שביעה מברך ומשמע שנקט שהוא דאורייתא, אם כי באופן שלא היו מים כלל דן בזה בפמ"ג סי' קסח א"א סקט"ז דאולי בלא מים לא חשיב פת להל' ברכות כמו בחלה (להרא"ש עי' יו"ד סי' שכט) וכך נקט כצד זה במשב"ז שם סק"ו ובפתיחתו להל' תערובות עכ"ד ידידי הנזכר בקיצור, והנה גם אם נקבל הראיות (ועיין עוד בענין זה להלן בקטע ד"ה והנה הביא שם) דבשיעור שביעה משמע דמהני (אם כי יש לדון אם לחם משנה מקיים כשבוצע על הפת הבאה בכסנין כשדעתו לקבוע או דלא תליא בדעתו ולכן אפשר דכדאי שיבצע על לחם אחר עמו ויטעום ממנו) מ"מ מאחר דהאופן דמיירי הפמ"ג כשאין מים כלל לא דנו בזה הפוסקים המקילים הנ"ל להדיא ועיקר שי' הפמ"ג משמע להחמיר בזה לכך מה שודאי אפשר לומר שהנצרך לבצוע על פת הבאה בכסנין עדיף שישתמש בפת הבאה בכסנין שיש בה תערובת מים.

ולגוף הראיה מהרא"ש שהביא הפמ"ג יש מקום לדחות הראיה דלגבי חלה שהפרשה יא קודם אכילה א"כ אין כאן שביעה דהשביעה הוא המחשיב הדבר ללחם, משא"כ באוכל שיעור שביעה חשיב לחם, ובאמת יש קצת פוסקים שציידו דבירך המוציא על פת הבאה בכסנין לא יצא ורק אם קבע יצא, וגם לדידן דין זה נכון מיהת לכתחילה, דלכתחילה יש לברך המוציא על פת הבאה בכסנין רק אם אוכל שיעור שביעה, אולם הפמ"ג כנראה לא מסתבר ליה לחלק כך בדאורייתא בהגדרת שם לחם על המאכל (ועי' לעיל דספקו של המנ"ח הנזכר במצוה י' לכאורה תליא בגדר הזה דלכאורה בזה גופא נסתפק המנ"ח אם

שביחא שאלות המצוות בהלכה

שייך לומר גדר כזה בדאורייתא, והספק דלעיל לגבי בציעה ג"כ יש מקום לתלות בנידון זה, אם כי בציעה שהוא דין דרבנן יש מקום לומר בו גם סברא זו, ומאידך גיסא מאחר שהוא דרבנן יש מקום לטעון דלא יאסור לבצוע מה שיוצא בו באותה אכילה עצמה, אם כי במשנ"ב באמת חזי' שאסור לבצוע לחם משנה בפת הבאה בכסנין ואין לנו ראייה ברורה שאם קובע סעודה מתיר גם הבציעה, ולכן גם כשאוכל שיעור קביעת סעודה אין ראוי לבצוע).

והנה הביא שם דהפמ"ג בסי' קס"ח א"א סקט"ו ומנ"ח מצוה י' העירו על דינא דטרוקנין דלעיל דיש לומר שמצוות מצה לא תליא בהמוציא, דטרוקנין יוצא יד"ח מצה אף במזונות, ובאמת יש לדון דשמא דין אכילה בשבת ויו"ט הוא דין נפרד מדין מצה אפי' בליל פסח עצמו, ובאמת יש פוסקים שנקטו דלכך בעי' מצה נפרדת להמוציא בליל פסח חוץ ממצה עכ"פ להבוצע עצמו, אם כי מעקר דינא השמש שאכל כזית יצא יד"ח הכל וגם במשנה בסוכה מוכח דאין חיוב בליל יו"ט ראשון של סוכות (אע"ג דילפי' מליל פסח) לאכול יותר משיעור אחד, אבל עכ"פ אולי יש ללמוד מזה דיש כאן ב' דינים, וממילא כל ההוכחות דלעיל דיש שם לחם על פת הבאה בכסנין יש לדון כנ"ל וכ"ש אם מטרת ההוכחה דאפי' בלא שיעור שביעה א"כ הרי המשנ"ב והראשונים פליגי ע"ז, אבל עכ"פ לענין שיעור שביעה יש לסמוך על הכה"ח ועל המשתמע מקושיית הפמ"ג כדלעיל.

מי שרגיל להזהר שלא לאכול חמץ בימים שסמוך לפסח מה יעשה בערב פסח שחל בשבת

העדיף לזה לחלק מהדעות הוא אם ירצה לאכול מצה עשירה בזה שהוא נחשב פת (ולא מעשה קדירה שאינו פת לענין בהמ"ז, כגון קניידלך באופן שהוא מעשה קדירה עי' להלן בדעת המג"א), ואז יוצא לדעות אלו ידי חובת סעודה של שבת.

הפתרו
ן

וזה אפשר לעשות (לדעות אלו) רק בזמן היתר חמץ למנהג בני אשכנז שאין אוכלין מצה עשירה בפסח ולמנהגינו גם לא בערב פסח מזמן איסור חמץ.

ומ"מ יוצא בזה רק לחלק מהדעות ואינו כדאי לעשות באופן שאינו יוצא לכל הדעות (בפרט שאינו פשוט השו"ע והפוסקים ודעת המשנ"ב עכ"פ כשיש פתרון אחר), ולכן אינו כדאי להמנע מאכילת חמץ בשבת זו אלא יאכל ב' סעודות הראשונות חמץ וסעודה ג' יאכל באופן שהתבאר בפוסקים והובא בפנים (דהיינו לחלק סעודת שחרית לשנים ולאכול שניהם בחמץ בזמן היתר חמץ, ואח"כ בזמן מנחה לאכול שוב סעודה שלישית בבשר ודגים או עכ"פ בפירות).

ואם אין אפשרות לא לאכול חמץ ולא מצה עשירה יש להסתפק אם שייך לצאת ידי חובה

שביחא שאלות המצוות בהלכה

באכילת ג' סעודות מצה בליל שבת בהפסקים ביניהם ובזה אמנם מעיקר הדין לרוב הפוסקים אין איסור מצד אכילת מצה מכיון שהוא עדיין לילה, אבל יש להסתפק אם יוצאים בזה ידי חובת ג' סעודות.

מ"מ לענין סעודה ראשונה בלבד הפתרון לאכול מצה הוא שפיר יותר לדינא מלאכול מצה עשירה מזונות בסעודה ראשונה לבד רק שאינו פוטר סעודה שניה שאוכלה ביום.

לגבי שיעור המצה העשירה שאוכל כדי לצאת ידי חובה יש אחרונים שנקטו שכיון שאוכל לשם סעודת שבת ממילא דינו המוציא גם בלא שיעור קביעות סעודה [ואזי סגי נכניה כמו שאוכל פת גמורה], אולם הוא מחודש כמו שיתבאר ואינו מוסכם לכו"ע ויש אומרים דהמוציא רק אם אוכל בשיעור קביעת סעודה, (ומ"מ יש לעיין אם מצינו להדיא מאותם הסוברים שיוצא יד"ח פת לסעודת שבת במזונות ולמרות זאת הצריכו שיעור קביעת סעודה, וכן יש לעיין אם שייך לומר שאם אוכל שיעור קביעת סעודה מפת הבאה בכסנין יוצא גם להסוברים שאין יוצא במזונות, ויעוי' בפנים המקורות בתשובה זו, וכן בתשובה הסמוכה אח"כ, ד"ה אכל פת גמורה פחות מכשיעור והשלים עליה פת הבאה בכסנין אם מברך המוציא ואם יוצא ידי חובת סעודת שבת), ובעה"ש שם עכ"פ לגבי יו"ט משמע שגם באכל שיעור מעין שלוש וברך מעין שלוש יצא יד"ח סעודה, וכן יש אחרונים שהבינו בזה בדעת הסוברים שאפשר לצאת ידי חובת סעודה בפת הבאה בכסנין.

מקורות:

הנה לגבי סעודה שלישית כבר נתבאר בפוסקים (שו"ע ורמ"א סי' תמד ס"א ומשנ"ב שם) שכיון שהוא שעת הדחק יכול לסמוך על המקילים בסי' רצא ס"ה לצאת ידי חובת סעודה שלישית בבשר ודגים ואפי' בפירות (והובא שם עוד במשנ"ב בשם האחרונים שמלבד זה טוב ג"כ לאכול סעודה ג' קודם סוף זמן אכילת חמץ, ע"י שיחלק הסעודה השניה של שחרית לב' חלקים, ולהלן יבואר מה שייך מנידון זה לענייננו, וכן להלן יתבאר עוד לענין סעודות ראשונות במיני תרגימא או בבשר ופירות).

סעודות ראשונות במצה בלילה

ויש לדון באדם כזה שאינו אוכל חמץ בימים אלו כלל, האם יכול לעשות סעודה ראשונה במצה, דהרי מעיקר הדין עכ"פ לפי פסק המשנ"ב בסי' תצא סקי"ב, בשם חק יעקב ושאר אחרונים, וכן הובא בבאר היטב סק"ה בשם ר"ן ואו"ז וב"ח וחק יעקב, וכך הובא בשם הגר"ח הלוי מבריסק, אין איסור לאכול מצה בליל ערב פסח.

ואף שנזכר בבאר היטב שם בשם השכנה"ג שרבים נהגו להחמיר מ"מ ליכא איסורא לסמוך על המשנ"ב ורוב הפוסקים במידי דרבנן ועכ"פ בשעת הדחק, ובפרט אם נימא דהאוסרים בלילה הוא רק בתורת מנהג וכ"ה אם נדמה לאיסור מלאכה לתנאי דסברי

שביחא שאלות המצוות בהלכה

דאיכא איסורא דלביית הלל הלילה מותר.

(ויש סוברים דאיסור אכילת מצה הוא רק מזמן איסור חמץ, עי' באג"מ או"ח ח"א סי' קנה ביאור הדעות בזה, ומיהו באג"מ חשש שם לדעת המג"א שמצה אסורה גם בליל ערב פסח ובמ"מ בניד"ד במקרה שנשאלתי שיש לחץ גדול יתכן שיודה האג"מ שלא להחמיר בדרבנן במקום מצוה בשעה"ד בכה"ג כשרוב הפוסקים מתירים).

והנה הובאו לעיל דברי המשנ"ב בסי' תמד בשם האחרונים דיש אומרים שיוצא בסעודה ג' בשחרית, ולכן בערב פסח שחל בשבת טוב ג"כ לחלק סעודת שחרית לשנים (ומשמע במשנ"ב שם דזהו מלבד מה שיאכל בשר או פירות בזמן סעודה שלישית גם לצאת צד נוסף ולא במקום זה, וכן משמע בבאר היטב שם, וכן הי' מנהג מהר"ם מרוטנבורג לחשוש לב' הצדדים, כמובא בתשב"ץ סי' כג וא"ח דין ג' סעודות וכלבו סי' מח ועוד ראשונים, עי' בבירור הלכה סי' תמד, ובדה"ח סי' קכא וחי"א כלל ז ס"ג השמיטו עצה זו, ועי' בהג"ה בתשב"ץ שם מה שהביא בשם מנהג העולם, אמנם בקצש"ע סי' קטו ס"ד תפס עצה זו והשמיט לגמרי העצה דבשר ודגים ופירות, והוא צ"ע לפי מה שיבואר להלן).

וכן נקטו האחרונים בדעת בעל היראים סי' שג וביראים הנדפס בסי' קה (הובא בחידושי אנשי שם שבת פט"ז סק"ב, ומחה"ש סי' רצא) דאפשר לאכול ב' סעודות בשחרית כדי לצאת יד"ח סעודה שלישית.

[ויש לציין דגוף דברי היראים הוא רק שדחה הראיה לחייב סעודה שלישית שתהיה במנחה ממש, ודחיה זו היא גם בתוס' שבת קיח ריש ע"ב ושם להלכה לא תפסו כהדחיה בזה, אלא כראיה אחרת, וממילא הראיה מהיראים שרק כתב דאין מכאן ראיה וכו' אין בזה ראיה מוחלטת שפסק להלכה כהדחיה.

ומ"מ כך הוא דעת היראים, ראשית מאחר שלא כתב עוד בזה שאר מש"כ התוס' שם, אלא רק נשאר בדברי הדחיה, ושנית שכך כתב הרוקח סי' רסז מפיו של בעל היראים (אמר לי ר"א ממין וכו') דמותר לאכול ב' סעודות שחרית ויוצא בשניה יד"ח סעודה שלישית, ושלישית יש לציין מה שהראה בבירור הלכה בסי' תמד דהמרדכי והיראים שנחלקו אם אפשר לאכול סעודה ג' בשחרית דהמרדכי מחמיר בזה והיראים מקל בזה מצינו דהם ז"ל גופא נחלקו אם אפשר לאכול סעודה ג' בפירות דבזה המרדכי מקל והיראים סי' צב מחמיר עכ"ד בקיצור, ושי' ר"ת בתוס' שבת שם היא כהמרדכי סעודה ג' יוצא רק במנחה.

ולפ"ז לדין דקי"ל בסי' רצא ס"א דסעודה ג' שעשאה בשחרית לא יצא ומאידך דעה הסתמית שבשו"ע שם ס"ה דסעודה ג' היא בפת בלבד, הם כחומרא דמר וכחומרא דמר, וכן מה שפסק הרמ"א שם בס"א שמי שלא סעד בלילה יסעד ביום כל הג' סעודות הוא לכאורה לחשוש לחומרא דמר, וכן מוכח לכאורה בתוס' שבת שם דלר"ת לא יועיל השלמה.

שביחא שאלות המצוות בהלכה

ולפ"ז יצא נפק"מ לדינא דמה שנקט המשנ"ב ואחרונים בערב פסח שחל בשבת לאכול גם סעודה ג' בפת בשחרית וגם סעודה ג' של בשר או פירות במנחה יוצא בחשבון הדברים דלכתחילה יש להחמיר חומרא זו מדינא היכא דאפשר דהרי קי"ל מספקא לכתחילה כחומרא דמר וכחומרא דמר, ומ"מ עיקר הדין דסעודה ג' שעשאה בשחרית לא יצא כדלקמן ואידך חומרא דמר דסעודה ג' רק בפת אינו בשעת הדחק כמבואר במשנ"ב ורמ"א הנ"ל בסי' תמד.

ועוד יצא בזה נפק"מ לדינא דמי שיעשה ב' חומרות אלו יצא לכאורה ממ"נ דכיון דאמרו רבנן עביד סעודה ג' א"כ ממ"נ או שנתכוונו באופן זה או באופן זה או שנתכוונו לכל היותר שאין סעודה ג' בשבת זו ומאי אית לך למימר דילמא נתכוונו במצה עשירה מ"מ א"א מאחר שיש איסור מנהג שלא לאכלו ואיסור מנהג אינו דוחה בכה"ג דבר שכבר אינו מחוייב בו מעיקר הדין אחר שכבר אכל הנ"ל, בפרט דהפוסקים רובם ככולם נקטו אי כדמר אי כדמר.

ויש להוסיף עוד בכל הנ"ל דבסי' רמט ס"ב סמך המג"א דבאוכל סעודת מצוה יכול לאכול אף אם יבטל מהסעודה בלילה ויאכל למחר ג' סעודות, ותמה עליו הבה"ל איך יבטל וכו', ולהנ"ל מבואר דמעיקר הדין קי"ל דא"א להשלים אחר כך סעודה].

ויש לדון לפ"ז מה הדין אם אוכל ג' סעודות בלילה לפ"ז דאולי נימא דכבוד יום עיקר, אבל אולי כבוד יום אינו לעיכובא לדין ג' סעודות לדעה זו, ולפי הנידון בדברי היראים שם משמע בפשוטו דהענין הוא לאכול ג' סעודות בשבת דוקא.

ואולי עדיין יש לדחות דכיון דעיקר ג' סעודות הוא ביום כמ"ש אכלוהו היום כמ"ש בגמ' בשבת, א"כ אם לא עשה רובם ביום ועכ"פ סעודה אחת ביום לכו"ע לא יצא יד"ח, וכן יש מקום ללמוד מדברי הפוסקים שיחלק סעודה של שחרית לשנים ולא הזכירו שם שיחלק איזו סעודה שירצה לשנים, וכן בתשב"ץ שם הובא שנהג מהר"ם לאכול סעודה ג' בבוקר ולא הובא באופן אחר, ובדוחק יש לומר דסעודת שחרית עדיפא לחלק משום כבוד יום או דדבר ההוה נקט משום שבליילה מקדים לסיים סעודתו מחמת החשיכה, ויל"ע.

ואולם יעוי' בתשובה חדשה אחרת (ד"ה האם בשעת הדחק אפשר לקיים ג' סעודות בלילה) שדנתי שוב בנידון זה ועי"ש מה שכתבתי לדון ע"פ דברי הרוקח שם.

ואולי יש לומר באופן אחר דעדיף לאכול סעודה ג' בבוקר מלאכול סעודה ב' בלילה, דכשאוכל סעודה ג' בבוקר אכל רק סעודה אחת שלא בזמנה אבל כשאכל סעודה ב' בלילה אכל סעודות ב' וג' שלא בזמנן, ועדיף לאכול סעודה אחת שלא בזמנה מלאכול ב' סעודות שלא בזמנן, אבל הוא מחודש חדא דמנ"ל לשי' היראים דיש זמן לכתחילה לסעודות, ועוד דמנ"ל שלא נחשיב באכל ב' סעודות בלילה שרק סעודה אחת אכל שלא בזמנה.

וראיתי להגר"א גנחובסקי (פנינים משלחן הגר"א גנחובסקי גליון תג) שדן בנידון זה אם

שביחא שאלות המצוות בהלכה

אפשר לאכול סעודה ג' בלילה והביא שם דברי הרמ"א בסי' רצא ס"א שאם לא אכל בלילה ישרים ג' סעודות ביום, ולפ"ז דן מה הדין אפכא לדעות הסוברים שאפשר להקדים סעודה ג', עיי"ש מה שכתב בזה.

ורק אעיר מה שטען שם דסעודה שאכל חולה בשחרית קודם תפילת שחרית גרוע מסעודה שאכל בלילה לכאורה שייך לטעון גם להיפך דבלילה שהוא זמן היתר אכילה לכו"ע שייך בזה זמן סעודה ואילו ביום קודם שחרית שאינו זמן התר לכו"ע אזי גם חולה לא (לפי הצד שאינו זמן סעודה, ותדע דהרי אחרים שהתפללו עכשיו יוצאים יד"ח וחולה לא (לפי הצד שהביא שם משו"ת להורות נתן חי"ד סי' יא) א"כ אין בזה גריעותא מצד השעה והזמן אלא מצד שהוא במצב שלא היה מצווה לאכול עכשיו סעודה ומה שהוא אנוס אינו ציווי לאכול סעודה.

עכ"פ יש צד שיכול אם ירצה לאכול ג' סעודות ממצה בליל שבת, ובזה מצינו פתרון לאכול כל הג' סעודות ממצה בשעת הדחק, ובלבד שלא יאכל אכילה גסה ולכן ימנע בב' סעודות ראשונות ויאכל רק כביצה.

(ומ"מ צריך שיהיה באופן שיש הפסק ביניהם כדין דבל"ז יש חשש ברכה לבטלה כמ"ש המשנ"ב בסי' תמד שם שהוא חשש ברכה שאי"צ ובתשובה אחרת ד"ה מי שצריך ללכת לזוהר תפילה עוברת צלמנע סעודת פת שאוכל לצדו האם מוטב שלא יצרך עד הסוף או שעדיף יותר שיצרך צרכת המזון וילך למנוח וכשיחזור יצרך שוב המנוח) הרחבתי דלקצת יש פוסקים יש בזה גם ברכה לבטלה ממש, והחזו"א בקוב"א ח"א סי' קפח הורה להמתין בין הסעודות חצי שעה, [וכיו"צ מצינו נשיטמו מעין שיעור זה לגבי הפסק לענין צורך ואין כאן המקום], ועי' במשנ"ב סי' קעח מדיני ברכה ובתשובתי הנ"ל, ועי' בסי' רצא סקט"ו דיש צד שאינו אסור להפסיק בין הסעודות כיון שיש לו צורך בזה לענין הסעודות, ולפי מה שנתבאר בתשובה הנ"ל לכאורה תליא בדעת הפוסקים בזה, רק דהמשנ"ב לשיטתו שבהל' קריאה"ת פסק לעיקר דסילוק ברכה אחרונה מהני גם בלא היססה"ד ואז יש כאן רק ברכה שאינה צריכה וזה מותר לצורך כמו שהזכרתי בתשובה הנ"ל מברכה על מים קודם הסעודה, אבל גם בסי' רצא שם מבואר מסוף דברי המשנ"ב שם בסקי"ד וכן בסקי"ז הביא שהוא פלוגתא מדברי המג"א שם, והנידון אם חשיב ברכה שא"צ בחלוקת סעודת הביא המח"ש שם שהוא מחלוקת דלהתוס' שבת קיח ע"א ד"ה במנחה יש בזה ברכה שא"צ להרא"ש כלל כב סי' ד אין בזה משום שעושה לצורך סעודת שבת, וכן מדבריו בבה"ל שם שאין היתר זה למעשה לכתחילה, ועי' הטעמים בזה בתשובתי הנ"ל, ובגוף הענין עי' עוד בסי' רצא סקי"ד מדיני הפסק לענין חילוק ב' סעודות לענין שבת שצריך לקום ממקומו בינתיים דבלא זה לא חשיב הפסק בין ב' הסעודות).

(ונראה שזה יותר טוב לאכול ג' הסעודות בליל שבת מלסמוך לענין סעודה ג' על הפוסקים שמתירים בשר ודגים ופירות, דאם יאכל ב' סעודות בליל שבת וסעודה ג' יסמוך על הפוסקים הנ"ל נמצא דהקיל בזה תרי קולי ותרתי לריעותא הוא גרוע יותר, ובפרט לפי מה שנתבאר דאפשר שהם ב' קולי דסתרן אהדדי דהרי הראשונים שחידשו ב' קולות אלו

שביחא שאלות המצוות בהלכה

תרווייהו באו ליישב מה יעשו בער"פ שחל בשבת וכמשנ"ת חשבון הדברים בבירור הלכה סי' תמד, ועפ"ז אין הכרח לקולא שניה אחר שהשתמש בקולא ראשונה וק"ל. שוב נמצא ברוקח סי' רסז שקיבל ב' הקולות דהיינו גם של ר"א ממיץ וגם דמיני תרגימא לענין סעודה ג' עי"ש, וצ"ב ואולי הא ידידה הא דרביה, דקולא ראשונה הביא בשם ר"א ממיץ וקולא שניה בסתמא ותדע דע"כ רא"מ אינו מסכים עם הקולא השניה וסובר דסעודה ג' ג"כ בעי' על הפת דוקא כמבואר להדיא בשמו במרדכי שבת ריש רמז שצז, ועוד תדע דהרי הרוקח קודם שהביא דברי רא"מ הביא דעה החולקת עליו דאוכל בשבת זו רק ב' סעודות גמורות, וכמו שביארתי דבריו עוד באידך תשובה (ד"ה האם בשעת הדחק אפשר לקיים ג' סעודות בלילה), ויעו' בני' שבת קיז ע"ב שהביא מהר"ן בשם בעל הלכות דזמן הסעודה אינה לעיכובא ואיכא נמי מ"ד דהשלים במיני תרגימא יצא, ויל"ע אם איכא נמי סותר או מוסיף, ועי' גם ברשב"א שם כע"ז).

אולם אפי' אם נימא דיש דעות שיכול לצאת בג' סעודות בלילה מ"מ למעשה אין נכון לסמוך ע"ז לחוד, דהרי במשנ"ב סי' רצא סק"ד פסק דברי הב"י בשם הרא"ש שו"ת כלל כב סי' יג דאין מורין בדרשא להפסיק סעודתו לשנים אחר מנחה שלא יבוא לעשות כן קודם מנחה ולא יצאו יד"ח סעודה ג', ומבואר דלא היה לו צד שיוצאים בזה כלל, וגם בסי' תמד הביא לעשות כן רק בתוספת צירוף לדברי הרמ"א אבל לא לסמוך ע"ז לחוד.

מיני תרגימא ובשר ופירות בסעודות הראשונות

ויש לדון עוד דהנה ברמ"א ובמשנ"ב שם מבואר דאפשר לסמוך בער"פ שחל בשבת על בשר ודגים ופירות לסעודה שלישית, ויש לדון מה הדין בב' סעודות הראשונות לענין זה.

ובאמת דברי הרמ"א נאמרו לענין סעודה שלישית, אבל בסעודות הקודמות אינו פשוט לצאת ידי חובתו בדבר שאינו פת, דהרי היתר זה של בשר ופירות עיקרו נאמר בסעודה ג' משום שבזה סומכים על השיטות שהובאו בשו"ע סי' רצא ס"ה הסוברים דמותר לכתחילה לעשות סעודה ג' על מינים אלו, ולכן לענין שעת הדחק סומכים על דעות אלו כמ"ש המשנ"ב שם בסי' תמד, אבל שיטות אלו עיקרם נזכר לענין בסעודה ג' ולא לענין ב' סעודות ראשונות של שבת.

וכן כ' בתוס' פסחים קא ע"א ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודות ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת ע"כ.

וממילא מש"כ בבהגר"א בסי' רצ"א סקט"ו כתב דהנידון על סעודה ג' בשו"ע שם ס"ה במה יוצאים נלמד מדין סוכה, אינו ראיה שהוא בכל הסעודות, ויל"ע.

אם כי עיקר דברי התוס' שם אזלן כהדעה דגם בקידוש בעי' טעימת לחם אח"כ וצל"ע אם אמרו הדברים רק לשיטתן.

והנה בהל' קידוש סי' רעג הביא המשנ"ב סקכ"ו בשם המג"א דעת השלה"ג דאף בפירות

שביחא שאלות המצוות בהלכה

די דכל סעודת שבת נחשבת קבע אך דעת הטור ושו"ע עיקר, וצל"ע מה יסבור לענין ב' סעודות אם אוכל מזה כזית או כביצה אחר שבצע מלחם משנה אם מקיים בזה דין ג' סעודות, ובתוס' בפסחים קא דלעיל יש קצת משמעות לתלות ענין חובת הג' סעודות בקידוש במקום סעודה עי"ש, אם כי אינו מוכרח שם.

ובמג"א שם כתב דמ"מ במיני תרגימא יצא גם דלא קי"ל כהשלה"ג לענין פירות, והביא המג"א שם ראיה מסי' רצא ס"ה הנ"ל לענין סעודה ג' ומשמע מדבריו דמשה סעודה ג' לשאר סעודות לענין קידוש במקום סעודה, ויש לדון מה סבר לענין אכילת הכביצה (ולהלן יתבאר דבסי' קפח סבר המג"א דיוצא בזה גם בפת הבאה בכסנין ומ"מ אעיר בזה עוד כדרכה של תורה).

ויעוי' במג"א שם סק"י שכתב דלענין קידוש במקום סעודה יצא בכזית, ומבואר מזה דא"צ כביצה כמו בסעודה (וכן מבואר להדיא במשנ"ב לעיל סי' רעא דזה חילוק בין מי שאוכל אחר קידוש לשם קידוש במקום סעודה דסגי בכזית וא"צ כביצה אלא אם אוכל לצאת ידי חובת סעודה), וכן לענין יין הנזכר בשו"ע שם בסי' רעג שיוצאין בו לענין קידוש במקום סעודה, חזי' בזה דא"א ללמוד קולא מדין קידוש במקום סעודה לדין סעודה גמורה של שבת.

ועיינתי בפנים דברי השלה"ג ונראה מדבריו שלא היה לו צד שדברים אלו פוטרים מסעודת שבת, שכתב שם בשם הריא"ז, דאם היה רוצה לאכול מיני מגדים בבית א' ועוד היה רוצה לאכול עיקר סעודתו בבית א', מקדש במקום שאוכל אכילה הראשונה וא"צ לקדש במקום סעודה השניה, לפי שכל סעודת שבת חשובה היא ואפי' סעודת עראי סעודת קבע היא נחשבת בשבת, ויצא בקידוש הראשון, ועל הסעודה השניה מברך בפה"ג ואח"כ אוכל סעודתו כדרך שעושה בסעודת היום כמבואר בקונטרס הראיות ע"כ.

ומה שכתב ואח"כ אוכל סעודתו כדרך שעושה בסעודת היום לא כתב ואוכל סעודתו מה שירצה, א"כ משמע שמה שאוכל עכשיו לא יוצא יד"ח סעודת היום, וממילא שמעת מינה דמיני מגדים שאכל (אף אם נפרש שהכונה פירות כלשונות המקראות וכמו שפירשוהו המג"א והמשנ"ב) אע"פ שהם פוטרים אותו מצד קידוש במקום סעודה מ"מ אין פוטרינן מסעודת שבת.

ונראה שדייק כן מלשון הגמ' בפסחים שם וטעים מידי וזה נאמר לגבי קידוש במקום סעודה (ועי' במחז"ש סי' רעג שם דסבר השלה"ג דמה שקובע לענין מעשר בביצה לד ע"ב חשיב קביעות גם לענין קידוש במקום סעודה), אבל לגבי סעודת שבת לא נזכר בלשון זו, ועי' שבת קיט ע"ב וכן בברכות לט ע"ב דמשמע שעיקר סעודה בשבת היא בפת, ואפי' אם נלמוד מסוכה עי' בבהגר"א דלעיל יש לומר דס"ל כהדעות דאין זה מיני מגדים.

היוצא מזה דמשלה"ג בשם הריא"ז אין להביא ראיה לעניננו, דהריא"ז שמתיר בפירות לענין קידוש במקום סעודה בודאי לא דימה קידוש במקום סעודה לדיני סעודה, וכמובן

שביחא שאלות המצוות בהלכה

דגם אין מקום לדון להסוברים שאפי' בקידוש במקום סעודה בעי' פת גמורה (עי' בה"ל סי' רעג ס"ה בשם מעשה רב סי' קכב ורע"א שם בשם רבינו יונה, והמשנ"ב סקכ"ה הביא דברי רע"א להדיא רק על יין, ואם נימא דכוונתו לכלול גם מיני תרגימא הנלמדים שם במשנ"ב מיין מכ"ש א"כ יצא לנו חומרא גדולה בדעת המשנ"ב, להחמיר שלא בשעת הדחק בקידוש במקום סעודה שלא לסמוך על מיני תרגימא, אבל בבאה"ל הנ"ל משמע דנקט כן רק בשם הגר"א, ואולי צירף המשנ"ב לענין מיני תרגימא דעות נוספות, או דמפרש המשנ"ב את דברי רבינו יונה שהביא הרע"א רק לאפוקי יין ולא לאפוקי מזונות וכן פירש להדיא כוונתו בערוה"ש בהל' יו"ט כמו שיובא להלן בסמוך), אבל יש לדון להסוברים שא"א לצאת בפירות בקידוש במקום סעודה ואפשר לצאת בפת הבאה בכסנין מה יסברו לענין פת הבאה בכסנין לענין סעודת שבת, ויש לדון בין אם אוכל בדרך קביעת סעודה ובין אם לא.

ויש מקום לומר דעד כאן לא פליגי אלא לענין קידוש במקום סעודה אבל לענין חובת סעודת שבת כו"ע לא פליגי דבעי' פת גמורה וזה גופא הפלוגתא האם אמרי' דלענין קידוש במקום סעודה בעי' ממש כמו הסעודה או לא בעי' ממש כמו הסעודה עצמה.

ומאידך אינו מוכרח דיש לומר לשי' זו דגם לסעודה עצמה א"צ דוקא פת, והתוס' שם בפסחים בעו להוציא מצד כזה דלענין ב' סעודות ראשונות בעינן דוקא פת, אלא שהם סוברים דגם לענין קידוש במקום סעודה בעי' דוקא פת, ועי' במרדכי בשם ראבי"ה.

ובספק זה יש לציין לדברי המג"א בסי' קפח סק"ט שהביא שיטת רבינו יונה דלעיל דדין פת בשבת הוא משום דבעי' קידוש במקום סעודה ולא מצד הפת עצמו וכתב על זה המג"א דבסי' רעג ס"ה לא משמע כן, והיינו מה דפסק שם השו"ע שאם שתה יין יוצא יד"ח קידוש במקום סעודה, ולפי זה א"א ללמוד משי' רבינו יונה לשי' הטושו"ע דרבינו יונה שיטה אחרת היתה לו בביאור חובת פת בשבת מהטושו"ע.

אולם בגוף דברי המג"א שם בסי' קפח משמע שם בתחילת דבריו דסובר לדינא דגם במזונות יוצא יד"ח פת של שבת וכמו שהעיר שם הפמ"ג על דברי המג"א, (וכן בפמ"ג סי' קסח סקט"ו ושם סקמ"א ובסי' רפ סק"א העיר דדעת המג"א בסי' רפ סק"א דיוצא יד"ח שבת ספת הבאה בכסנין ובסקמ"א הנ"ל הציע די"ל להמג"א דחשיב קביעות לענין המוציא ובהמ"ז אפי' בכזית), ויש להוסיף דגם במקור הר"ן שהזכיר המג"א בסי' קפח סק"ט הנ"ל אחר כך נזכר להדיא דבשאר יו"ט יוצא במצה עשירה, ובעה"ש סי' תקכט ס"ג דן בדברי הר"ן שם ושהם מוכרחין ומשמע דכך נקט מעיקר הדין עי"ש, אלא שחידש שם דגם רבינו יונה הנ"ל מודה בזה לאידך גיסא דסובר שיוצא בקידוש במקום סעודה בפת הבאה בכסנין וגם בסעודה עצמה ומתיישב לפי דבריו קושיית הרע"א הנ"ל מרבינו יונה על המג"א בסי' רעג ס"ה (אלא דהרע"א ודאי סבר להיפך דלרבינו יונה אינו יוצא בפת הבאה בכסנין לא בקידוש במקום סעודה ולא בסעודה עצמה).

ובשו"ע סי' רעד ס"א לגבי ליל שבת בוצע על שתי ככרות שלמות, ובסי' רפט ס"א לגבי

שביחא שאלות המצוות בהלכה

יום שבת ויבצע על לחם משנה כמו בלילה ויסעוד, ובפשוטו משמע דבעי' לחם גמור אולם יש לדון בזה.

ויעוי' במשנ"ב בסי' קסח סקל"ד שהביא בשם הד"מ שנוהגין שאופין ללחם משנה פת עם מעט שמן ותבלין ומבאר בזה דברי הרמ"א שם שנוהגים דאם יש רק מעט דבש ותבלין אינו משנה את ברכת הפת עי"ש, ומבואר מדברי המשנ"ב והד"מ שא"א לקיים סעודות שבת ללחם משנה עם פת שאינו פת גמור ואילו פת הבאה בכסנין אינו מועיל בזה.

ועדיין יש מקום לדון דאולי אחר שבצע מהלחם משנה ואכל ממנו (ואולי נימא דצריך כזית לצורך הבציעה והברכה ועי' דגמ"ר בהל' בציעה ומה שהביא משמו המשנ"ב שם) יכול להשלים שאר הכביצה מפת הבאה בכסנין.

אולם בד"מ בפנים שם סק"ב הלשון הוא שהרי בשבתות וימים טובים ונשואין מברכין המוציא על מיני לחם המתובלין הרבה וניכר בהם במראה ובטעם על כן נראה דס"ל דלא יצא מכלל לחם במה שעירב בו תבלין או שאר משקין מעט וכו' עכ"ל, א"כ אין הכרח מדבריו שהכריע דבשבת צריך לבצוע דוקא על פרוסה שמברך עליה המוציא, דהרי הזכיר ג"כ נישואין, אלא הראיה רק ממה שמברכין המוציא.

ויש לציין דבפוסקים דנו לגבי כמה עניינים כגון אם לעשות לחם משנה בפת הבאה בכסנין שאוכל בשבת דבקצש"ע סי' עז סי"ז החמיר בזה, ובמנח"י ח"ג סי' יג סק"א וסקט"ז הביא לחלוק ע"ז בשם באר יעקב, ולענין כיסוי הפת עי' שש"כ פמ"ז הערה קכה בשם הגרשז"א דא"צ בפת הבאה בכסנין כיון דגם לטעם שהיה יכול לקדש בפת מ"מ במזונות א"א לקדש, ויש לדון לפי כ"ז מה יסברו לענין סעודה עצמה בפת הבאה בכסנין.

ובמשנ"ב סי' רעד סק"ט כתב דמי שאינו יכול לאכול בלילה יאכל למחר ג' סעודות ובלילה עכ"פ יקדש ויאכל מיד כזית מחמשת מינים או ישתה רביעית יין ומשמע דיד"ח סעודה אין יוצא בזה, וכן פשטות הבה"ל בסי' רמט ס"ב לא הזכיר שם צד שיכול לצאת בפת הבאה בכסנין בסעודת שבת (אם כי יש מקום לטעון דמיירי שם שמסתמא אינו מתכוון לצאת בזה או משום שעיקר הסעודה הוא לחם כמ"ש שם).

ויש להוסיף דלעיל נתבאר פלוגתת הראשונים אם בסעודה ג' בער"פ יוצא בשחרית או במינים אחרים, ומבואר שם דמי שעושה שניהם יוצא ב' הדעות, ושם במקרה בסי' רעד לכאורה עושה שניהם שאוכל סעודה של לילה במיני תרגימא וסועד למחר שלא בשעתה, ויש לומר דלהשלים של לילה ביום הוא גריע יותר דיש צד דגם להיראים דלעיל אינו מועיל והעיקר הוא דלגבי סעודה ראשונה סבר המשנ"ב דלא מהני מזונות.

במשנ"ב סי' תרלט סקכ"א כתב דאין יוצאין מצוות אכילת פת של ליל סוכות בפת באה בכסנין.

ובמשנ"ב סי' רעד ציין לגבי הנידון אם שייך לצרף פת הבאה בכסנין ללחם משנה ראה מה

שביחא שאלות המצוות בהלכה

שכתבתי בסי' קסח עכ"ד, וכוונתו למש"כ בסי' קסח (הבאתי לעיל) דאם יש רק מעט תבלין נוהגין לקחתו לחם משנה כשי' שפסק הרמ"א שרק בריבוי תבלין חשיב פת באה בכסנין, ומבואר מזה דפת הבאה בכסנין א"א ללוקחה ללחם משנה.

וענין זה נזכר עוד במשנ"ב סי' ש סק"א לגבי סעודת מוצ"ש מלוה מלכא שכ' שם דמשמע בגמ' דיקבע סעודה זו על הפת לכתחלה כמו בשאר סעודות של שבת וכו' ואם אין לו או שחושש לאכילה גסה וכו' יקיימה במזונות או עכ"פ בפירות עכ"ל, ומבואר דפת אין כולל מזונות וכן מבואר דרק סעודה של מוצ"ש יכול להקל במקום הצורך במזונות וכן מבואר דבשאר סעודות של שבת הדין הוא פת ממש שאינו מזונות.

ובשע"ת סי' קסח סק"ט הביא מהברכ"י די"א ששבת קובעת והגינת ורדים הסכים שאין חילוק בין שבת לחול והסכים עמו הברכ"י וכן עמא דבר.

ובכה"ח סי' רעד סק"ד הביא בשם שותא דינוקא סי' סח שיוצא יד"ח שבת בפת הבאה בכסנין (במקום שאין לו פת) ובשם החיד"א ביוסף אומץ סי' מח שאין יוצא א"כ קבע סעודתו עליה.

ובתהלה לדוד סי' רמט מבואר שיוצאים יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכסנין.

ומצינו שדנו הפוסקים לענין אם בירך על המחיה עם הזכרת שבת אם יצא יד"ח ההזכרה של בהמ"ז אם ישכח אח"כ בבהמ"ז, דבכה"ח סי' קפח סק"מ הביא בשם שו"ת דברי דוד סי' פו דמי שבסעודה ב' אכל מזונות ובסעודה ג' אכל פת ושכח להזכיר רצה דינו כשאר שוכח בסעודה ג' שא"צ לחזור ולברך והפת"ש כ' שאין דבריו מוכרחין.

ובשש"כ נז הערה ל' הביא בשם קצה"ש שאם אכל מזונות לשם סעודת שחרית ושכח רצה בברכת מעין ג' צריך לחזור, וציין שם השש"כ לדברי הפמ"ג בסי' קפח שם שדן בזה וכן לדברי העה"ש הנ"ל ושאר אחרונים.

ובקה"י ברכות סי' כה כ' דמי שאכל פת הבאה בכסנין קודם סעודת שחרית ואמר רצה י"ל דיוצא בה יד"ח סעודת שבת עי"ש מה שדן לענין זה אם שכח אח"כ בסעודת שחרית אמירת רצה דיש בזה עוד צדדים עי"ש, והגרשז"א בשש"כ פנ"ז הערה לב נקט דמסתמא לא נתכוון לצאת יד"ח סעודת שבת בזה ורק אם נתכוון שאז הוא פלוגתא דאחרונים יש לדון עי"ש.

ומדי דברי בזה נעיר בזה עוד דבשש"כ שם הערה ל' הביא בשם הגרשז"א על נידון הקצה"ש הנ"ל דמי שנתכוון לצאת יד"ח סעודה במזונות ושכח רצה לא יחזור דיש אומרים שאין יוצאים יד"ח סעודה במזונות ואז אינו מקיים בזה חיוב סעודה ויש אומרים דאין הזכרת שבת במעין ג' כלל (עי' תוס' ברכות מד ע"א) עכ"ד, ומשמע דהוא ספק ספקא, ויש להעיר דהפמ"ג הנ"ל בסי' קפח הקשה על הדעה שסוברת דיוצא בפת הבאה בכסנין בסעודה דא"כ למה חוזר כלל בבהמ"ז כיון שהיה יכול לפטור עצמו בבהמ"ז, ולתרץ

שביחא שאלות המצוות בהלכה

קושיית הפמ"ג אפשר דבאמת להסוברים דיוצא בסעודת שבת הו"ל עיכובא [ושו"ר דזערה"ש שם לכאורה זו כוונתו לגני יו"ט עי"ש], וא"כ אין כאן ס"ס המתהפך דלהסוברים שיוצא יד"ח הסעודה בפת הבאה בכסנין לכאורה גם בעל המחיה צריך לחזור אם נתכוון לצאת בזה (משא"כ אם לא התכוון לצאת בזה), ומ"מ לדינא סגי בניד"ד בספק אחד דספק הזכרה הוא ספק דרבנן וספקא לקולא כדמבואר במשנ"ב ס"ס קפח סקל"א עי"ש.

והנה המשנ"ב סי' רי סק"א הביא צד בשם הפמ"ג באשל אברהם שם סק"א דאכילת פת פחות מכזית עם תבשילים שיש בזה שביעה בלא אכילה מתחייב בבהמ"ז (ויש סתירות בזה דבשעה"צ שם לא ברירא ליה דין זה, וע"ע בבה"ל סי' רח ס"ט ד"ה אינו ואג"מ או"ח ח"א סי' עו ושבט הלוי ח"ד סי' כב וח"י סי' מד סק"ג ונשמת אברהם סי' רי סק"א בשם הגרשז"א).

ויש לדון לענין שבת בכה"ג אם יש שביעה בלא אכילת פת אם יצא יד"ח (ומש"כ הפוסקים לאכול כביצה בשבת יש לדון אם הוא מדין שביעה, ובבהגר"א סי' רצא סק"ב כתב דדין סעודת שבת בכביצה נלמד מסוכה, ועי"ש סקט"ו, ועי' בר"ן בסוכה שם וכן במג"א סי' קפח סק"ט, ומ"מ גם אם נימא דבעי' שביעה יש לומר דבעי' דוקא בפת וכמו שנתבאר לעיל לרבינו יונה דהוא מדין קידוש במקום סעודה, וכן אם ילפי' לה מסוכה יש מקום לומר דהיינו דברים החייבים בסוכה, ועי"ש במקורי הבהגר"א, והגר"ש דבלצקי אמר דמצד סעודת שבת א"צ לשתות בסעודתו דבשבת לא נאמר ושבעת, ואולי משמע ליה ממה דלא בעי' שביעה גמורה בשבת עי' במשנ"ב סי' קסז בשיעור שביעה גמורה, ויעוי' במשנ"ב סי' רצא סקט"ו דיש לאכול סעודות לשבעה עי"ש ואולי הוא מדין עונג שבת ולא שלא קיים חובת סעודה בלא זה אם אכל כביצה).

ובשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קנה כתב שאלו שאין רוצים להניח חמץ על יום השבת משום שחוששין למכשולים שאפשר לבא מזה יקיימו מצות שתי הסעודות (ר"ל בזמן היתר חמץ לדידן שאין אוכלין מצה עשירה בזמן איסור חמץ) במצה עשירה שכיון שקובע עליהו סעודות השבת יצטרך לברך המוציא ובהמ"ז, וכתב שם אף שסעודת שבת הא צריכים לפת שמברכין עליו המוציא ובהמ"ז, אלא משום דכיון שאוכל אותם לסעודות שבת המחוייבין בפת אין לך קביעות גדולה מזה ע"כ.

והביא שם ראי' מהב"י בסי' תמד דהיה ראוי לבער הכל מלפני שבת ולאכול מצה עשירה בסעודות שבת אלא דלא אטרחוהו רבנן דאין לכל אדם מצה עשירה, והוכיח מזה האג"מ דש"מ שטוב לבער הכל מלפני שבת.

וכתב שם לצרף עוד דעות ושיטות בזה דיש שיטה שכל מה שאוכל בשבת חייב בהמ"ז (ולכאורה צ"ע אטו לשיטה זו א"צ פת כלל, וכ"ש שהשלה"ג לעיל בשם הריא"ז הזכיר סברא זו ומבואר מדבריו דלא סבר כן לענין לפטור מסעודת שבת כמשנ"ת) וכן צירף שם שיטה דעל נילוש במי פירות מברכים המוציא עי"ש (ומיהו עי' בבה"ל לגבי פת הבאה

שביחא שאלות המצויות בהלכה

בכסנין דאינו מוסכם שיש מחלוקת בין מיני הפת הבאה בכסנין).

וצע"ק לפי דברי האג"מ א"כ השיטות שפסקו שאפשר לצאת בסעודה ג' במיני תרגימא ומפרשי שהוא מיני מזונות (עי' בסי' רצא ס"ה ובבהגר"א שם סקט"ו) א"כ (אם נימא דלא מיירי במעשה קדירה, עי' בשש"כ פנ"ב הערה לז ע"פ הגרשז"א) מאי רבותא דסעודה ג' הרי ה"ה סעודות ראשונות, ואולי סובר האג"מ דאה"נ (ועדיין צ"ע דלפי דעה ראשונה שם בשו"ע הרי אפי' בסעודה ג' אי אפשר וצ"ל דהאג"מ לא מיירי לדעה זו דבניד"ד הוא שעת הדחק, וכמו שמצינו דלענין סעודה ג' של שבת ער"פ התיירו אף דגים ופירות וכו"ל).

ועוד יל"ע לשי' האג"מ דאם סעודה ג' לחד דעה אפשר לצאת או בפת או בפת הבאה בכסנין א"כ לפי הגדרת האג"מ חשיב כל פת הבאה בכסנין לענין זה כמו פת וא"כ יצטרכו לברך המוציא, ומשמע שם לא כן.

וכמו כן יל"ע לשי' האג"מ מי שצריך לברך לישיב בסוכה ואוכל כביצה פת הבאה בכסנין למה לא נימא דכיון שאפשר לברך לישיב בסוכה רק על פת או על פת הבאה בכסנין א"כ יצטרכו לברך על פת הבאה בכסנין שם המוציא כיון דמשוי ליה קבע, ואולי בדוחק יש לומר דמשוי קבע שייך רק בדבר של חובה.

וכמו"כ יש לעיין על האג"מ מדברי המשנ"ב הנ"ל בסי' קסח ואפי' לפי מקור הדברים בד"מ שם כנ"ל ג"כ קשה דהרי הד"מ מביא ראיה ממה שמברכין על זה המוציא בשבתות וי"ט ונישואין ולפי המג"א הרי יש ליישב בלאו הכי דברכת המוציא היא על מה שמשתמש בו כפת גמורה.

ויש לציין עוד לדברי הפמ"ג בסי' קפח הנ"ל שהקשה על הדעה דאפשר לצאת יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכסנין (בתוך כל דבריו) דאם נימא דעצם אכילת פת הבאה בכסנין יש קביעות אפי' בכזית לענין ברכהמ"ז (והיינו סברת האג"מ), והקשה על זה הפמ"ג דהא בעי' שיעור שאחרים קובעין עליו כמ"ש בסי' קסח ס"ו.

ולולי דברי האג"מ היה מקום לומר דדברי הב"י ר"ל שכך היה ראוי לתקן כדי למנוע חשש שלא יבערו חמץ להתיר לאכול פת כזו עשירה בער"פ.

וגם יל"ע דאולי הב"י מיירי באוכל מצה עשירה בשיעור קביעת סעודה (עי' בסי' קסז ובמשנ"ב שם לכל דעה כדאית לה) ומנ"ל דעצם מה שקובע הסעודה העשירה לפת של שבת כבר חשיב קבע.

והנה נחלקו האחרונים (והרחבתי בתשובה אחרת) לענין מי שבירך המוציא על פת הבאה בכסנין ולהלכה יצא ולכו"ע אם אוכל שיעור קביעות סעודה יוצא לכתחילה, ויש לדון אם שיעור קביעת סעודה מהני להחשיבו פת גם לענין שבת, וגם בלא שיעור קביעת סעודה כיון שהוא פת לענין ברכת המוציא בדיעבד יש לדון אם הוא פת גם לענין לחם משנה וסעודת שבת, וכן ידוע שדנו פוסקי זמנינו בגדר קביעת סעודה בפת הבאה בכסנין כשלא

שכיחא שאלות המצוות בהלכה

אכל כשיעור אם שייך לומר דאם דרך העולם להחשיב פת כזה לקביעת סעודה חייב וכן מה הדין כשאוכל פת כזו במקום ארוחה או באירוע כגון שבע ברכות שבודאי מתכוון לסעודת קבע, והאם יכול להחשיב כל סעודה לחוד אם הוא קבע או לא, ועי' בספר וזאת הברכה וכן בספר פרי אליעזר על פת הבאה בכסנין ובמכתבי הרבנים שם, עכ"פ יש לדון בכ"ז בניד"ד מה יש להחשיב פת לענין סעודת שבת.

והנה בשעה"צ סי' רצא סק"ז כתב דלא העתיק דברי המג"א שם שאפי' קודם חצות יחלק הסעודה לשנים כדי לצאת הסוברים שיוצא אז סעודה ג', אבל בסי' תמד סק"ח פסק המשנ"ב דברי המג"א הללו לענין ער"פ שחל בשבת.

והיישוב לזה הוא דבסי' רעא כתב דהוא חומרא דאתי לידי קולא משום ברכה שאינה צריכה, והיינו משום שאינו יכול לעשות הפסק ניכר וגדול ביניהם (דמיירי שם המג"א ומשנ"ב במי שיש לו ב' סעודות שיעור שביעה מצומצמות ורוצה להפסיק באמצע סעודה שניה כדי להחשיב אחר ההפסק לסעודה ג' ואם יפסיק הפסק גדול ביניהם מה שיאכל אח"כ לא חשיב שביעה, דהרי עיקר המטרה היא לבוא לידי שביעה, והיה עדיף שיאכל הכל ברצף, דב' סעודות כדי שביעה דוחות ג' סעודות בלא שביעה כמבואר שם בשם הס"ח סי' תתסא), אבל בער"פ יכול לעשות הפסק ביניהם דוגמת חצי שעה שהזכיר החזו"א שם, ובזה יש מקום ברווח להחשיב שאין בזה ברכה שאינה צריכה.

ובתשלום הדברים יש לציין דאם אוכל ב' סעודות הראשונות במצה עשירה שאין בה מים אך היא המוציא (עי' בפנים האג"מ הנ"ל) מעיקר הדין היה עדיף דבזה יצא רוב הצדדים, אבל למעשה לדידן המשנ"ב בסי' קסח סק"ג נקט דאם הרוב שמן וכ"ש כולו שמן הרי הוא מזונות וכן בסקצ"ד פסק דמי ביצים הרי הוא מזונות עי"ש, וממילא בשמן או מי ביצים אינו המוציא ואינו עדיף משאר פת הבאה בכסנין לפי עיקר ההלכה.

השלמות בעניינים דלעיל ע"פ רשימות אחרות

יעוי' במשנ"ב [סי' קעו סק"ג] שדן לגבי אכילת פחות מכזית כדי שיוכל לאכול אחר כך תבשילים בתורת טפל ולהיפטר בברכת הפת בלא לברך על שאר התבשילים, דבחול הביא המשנ"ב דעה דלא מהני כיון שעיקר מטרתו לאכול שאר הדברים, וחשש לזה למעשה שלא לעשות כן, אבל בשבת מחמת החיוב לאכול פת חשיב והשאר נטפל לפת.

(והואיל דאתאן לדברי משנ"ב אלו יש לציין דאין מזה ראייה שסובר המשנ"ב כהאג"מ הנ"ל שמה שאוכל לסעודת שבת נקבע להמוציא דבהנ"ל יש לטעון דאדרבה אם שרי לאכול סעודת שבת בממ"מ א"כ מנ"ל דהקביעות הוא על המוציא דוקא, ועוד דגוף דברי המשנ"ב צ"ב לפ"ז למה ייחשב קביעות כיון שהיה יכול לאכול פת הבאה בכסנין ואז לא היה פוטר שאר תבשיל, ובלאו הכי נתברר שהמשנ"ב אינו סובר כהאג"מ, וגם מה שהביא האג"מ מהב"י יש לדון אולי שי' זו ס"ל כהר"ן בסוכה שם, והרי התוס' בפסחים חולקים על הר"ן, ומסתמא כל רבוותא שהתירו בסעודה ג' משמע דבב' סעודות אוסרין, ואולי גם

שביחא שאלות המצוות בהלכה

עיקר דברי האג"מ רק לענין שבת ער"פ).

ובגוף דברי המשנ"ב הנ"ל צע"ק דכיון שאכל פחות מכזית פת סו"ס לא יצא ידי חובת החיוב, ואם לא יצא חובת החיוב א"כ במה יש כאן קביעות, בפרט דהמשנ"ב מיירי בתחילת דבריו באופן שמתחילה לא נתכוון לאכול יותר מכזית, והיה מקום לומר שסבר שהוא מצטרף וכמו שכתב המשנ"ב סי' רי סק"א בשם הפמ"ג [נא"א שס סק"א] דיש מקום לומר דמי שאכל פחות פחות מכזית בשיעור כדי שביעה שחייב בבהמ"ז, אבל המדקדק בסוף דברי המשנ"ב בסי' קעז שם יראה דלא עלתה על דעת המשנ"ב דייחשב סעודת שבת כדי לפטור שאר אוכלין באכל פחות מכזית, שהרי סיים המשנ"ב בזה"ל, אם לא בשבת ויו"ט דאז מצוה לאכול כזית פת חשוב הוא ונעשו הכל טפלים לו עכ"ל, ומשמע דהשתא מיירי באכל כזית פת.

וכן יש לציין דבענין דברי הפמ"ג בסי' רי הנ"ל נתבאר בשעה"צ שם ע"פ המג"א (ועיין בתשובה אחרת ד"ה הסוברים שחיוב בהמ"ז בפת הבאה בכסנין רק בשיעור קביעת סעודה גמורה האם שיעור האכילה הוא רק כדי אכילת פרס) דיש מקום לומר דבפחות מכזית חשיב כמו שהיה שביעה בלא אכילה, דהרי אין אכילה בפחות מכזית.

ולפ"ז יש להעיר דלכאורה גם אם נימא דלענין ברכת המזון סגי בשביעה בלא אכילה להתחייב בברכת המזון כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת, מ"מ לענין סעודת שבת מאחר שנלמד מאכלוהו היום שצריך אכילת פת א"כ בעי' אכילה בכזית ולא מהני שיש כאן שביעה בלא אכילה דשביעה הוא דין בבהמ"ז ולא בסעודת שבת.

וכעי"ז שמעתי בשם הגר"ש דבליצקי דדין זה של שתייה שלמדו המרדכי בשם היראים מדכתיב ושבעת זו שתיה לא נאמרה לענין סעודת שבת, דהרי לא כתיב ושבעת בסעודת שבת, והיינו כנ"ל.

ואמנם בפוסקים דנו לחייב כביצה מאכילת סוכה (עי' בהגר"א ריש סי' רצא) אבל עדיין שביעה גמורה לא בעי' דשיעור שביעה הוא יותר (עי' במשנ"ב סי' קסז וע"ע בבה"ל ס"ס קפד), ומאידך גיסא אכילה יש לומר דבעי' דהרי בסוכה אם אכל שיעור שביעה מפירות לא נתחייב בסוכה.

והאחרונים (עי' מה שצינתי בתשובה דלעיל) דנו בדברי הבה"ל בסי' רח ס"ט ד"ה אינו שהביא הנידון לגבי דבר שיש בו תערובת קמח פחות משיעור אכילת כזית בכדי אכילת פרס אם מצטרף או לא, ויש לדון למה אין הנידונים דומים, דהיינו מ"ט בסי' רי לא ציין המשנ"ב לדבריו בבה"ל סי' רח וכן להיפך.

ויתכן לומר הטעם בזה דשם בבה"ל בסי' רח יש מקום לומר דהקמח כמאן דליתיה כיון שנתבטל ואי אפשר לאכלו בשיעור אכילה (ועי' דעות הראשונים בב"י ביו"ד ריש הל' תערובת בגדר דין ביטול בשיעור שא"א לאכול כזית בכדי אכ"פ), ומאידך גיסא שם בבה"ל

שביחא שאלות המצוות בהלכה

בסי' רח יש מקום לומר דכיון שהוא מעורב יש כאן טעם כעיקר דחיישי' ליה בדאורייתא, כמו שהזכיר צד כזה בבה"ל שם, וב' צדדים אלו אינם שייכים במקרה בסי' רי כגון שאכל כמה פעמים פחות מכזית עד ששבע.

ומאידיך גיסא בדברי הגר"א שהביא הבה"ל בסי' רח שם דבכל מקום בעי' כזית בכדי אכילת פרס ג"כ אינו שייך לנידון בסי' רי דשם היה שביעה בלא אכילה, ושם חמיר משביעה בלא אכילה הנזכרת בסי' רח, דהרי בסי' רי השביעה בלא אכילה היא מפת בלבד, משא"כ כאן בסי' רח אין לא שביעה ולא אכילה בפת בלבד.

ואפי' באופן שצירף שאר מינים אחר שאכל פחות מכזית פת יש לומר דבשלמא אחר שיש אכילה בפת יש מקום לומר דלענין שביעה סגי בצירוף מידי אחרינא, וכמו שדרשו ושבעת זו שתיה לדעת המרדכי בשם היראים, אבל כשאין לא אכילה גמורה מפת ולא שתיה גמורה מפת מנ"ל דסגי בזה.

עכ"פ עדיין יש קצת מן התימה שלא ציין המשנ"ב לדבריו במקו"א כיון שדעת המשנ"ב שצירוף תבשיל מהני לדין שביעה והרי אם דינא דסי' רי מגלה לן דמהני שביעה בלא אכילת כזית יש מקום לדון עכ"פ בתורת ספק דגם אם השביעה היתה בצירוף יועיל, ואולי לא היה צד להמשנ"ב לדמותן לז"ז ע"ד החילוקים שנתבארו לעיל, כיון דבסי' רח חסר כאן במהות הפת ומאידיך גיסא בסי' רי חסר במהות האכילה, ויל"ע.

עכ"פ לכל הצדדים הנ"ל לכאורה לא יועיל לענין סעודת שבת שביעה בלא אכילה.

המשך הדברים דלעיל כתבתי בד"ה אכל פת גמורה פחות מכשיעור והשלים עליה פת הבאה בכסנין אם מברך המוציא ואם יוצא ידי חובת סעודת שבת.

השלמה לתשובה על מי שאינו אוכל חמץ בשבת ערב פסח

בפנים התשובה נתקשיתי בדברי המשנ"ב בסי' קסח סקל"ד שהביא בשם הד"מ שאין להשתמש בזה ללחם משנה, ובד"מ גופיה רק יש להוכיח דהשתמשו בו להמוציא, וגם בנישואין השתמשו בהמוציא, ויש לומר דאה"נ גם בנישואין ס"ל דלברך ז' ברכות בעי' המוציא דוקא דליחשב סעודה גמורה, או יש ליישב דהמשנ"ב הוה פשיטא ליה דאם יש צד שיוצא בשבת בסעודה הבאה בכסנין היינו רק אם נימא דסעודת שבת קובעת להמוציא דאל"כ תקשי למה אזכרת רצה מעכב בבהמ"ז וכמו שטען כן ממש הפמ"ג בסי' קפח (ודלא כדעת העה"ש שהובאה בפנים התשובה דמשמע מיניה בסי' תקכט דשייך להתקיים העיכובא באזכרת היום במעין שלוש וכ"מ בעוד אחרונים אבל המשנ"ב לא ס"ל כן וכן הפמ"ג דהרי אין אזכרה זו בגמ'), וכן יש לטעון דהוה משמע ליה להמשנ"ב דכל שאין המוציא ובהמ"ז לא שייך לקרותו פת וע"כ הצד שיוצא הוא רק אם נעשה קביעות עי"ז לברך המוציא (כמ"ש האג"מ) וממילא מאחר דהד"מ נקט דמברכים עליו המוציא מדינא ולא מחמת קביעת הסעודה ע"ד הנ"ל ממילא למד המשנ"ב דאין עושין על פת הבאה

שביחא שאלות המצוות בהלכה

בכסנין סעודת שבת ולחם משנה וק"ל.

השלמה לנידון אם אפשר לצאת ידי חובת סעודה ראשונה ושניה בשבת בפת הבאה בכסנין (125391)

אין להקשות מהא דהביא השו"ע בסי' רצה ס"ב פלוגתא לגבי סעודה ג', דב' הדעות הראשונות שהביא השו"ע שם הוא אם מותר לצאת בכל מאכל העשוי מדגן או רק בפת, ואח"ז הביא עוד דעות שאפשר לצאת בעוד מאכלים, אבל לא ביאר שם מה נכלל בפת, דיש מקום לומר שפת הבאה בכסנין הוא ג"כ בכלל פת, אבל הנידון על כל מאכל העשוי מדגן הכונה על מעשה קדירה, וכן מצינו דדעת רוב האחרונים שאם בירך המוציא לחם על פת הבאה בכסנין (שלא באמצע סעודת פת) יצא יד"ח ואם בירך כן על מעשה קדירה כגון דיסה לא יצא (והרחבתי בדין זה במקו"א), משום שדיסא אינו פת כלל, ובפנים התשובה הרחבתי דפשטות דעת הר"ן בפ"ב דסוכה והראשונים שהביא הב"י בסי' תמד דמצה עשירה חשיבא פת לענין סעודת שבת או יו"ט והבאתי הדעות בזה.

חדר שיש לו שני מזוזות אך התקרה חלקה וממשיכה הלאה ואין היבר בתקרה מעל פתח החדר האם חייב במזוזה

לפי

המתבאר בנו"כ ריש סי' רפז (ש"ך סק"א וט"ז סק"א) דעת הטור ע"פ הרא"ש הל' מזוזה סי' יד דבאופן הדומה לזה בכתלים חשיב כמו שאין מזוזה באותו צד ואם היה כותל כזה בצד הימין לפתח היה אותו הפתח פטור ממזוזה א"כ יש מקום ללמוד דבנד"ד פטור.

ומאידך יש לטעון אדרבה ממה שנקטו הפוסקים שם דאם היה כזה כותל בצד השמאלי של הכניסה נחשב שיש מזוזה לחדר א"כ גם כאן ייחשב שיש משקוף עליון לחדר בכה"ג לדעת הטור (עכ"פ לדידן לקבוע בלא ברכה).

ולכאורה יש להוכיח דדומה לכותל שמאלי ולא לכותל הימני דהרי הטעם שא"א בכותל ימני שיהיה באופן כזה משום שבו נקבעת המזוזה, א"כ לענין זה דומה המשקוף העליון לכותל השמאלי ולא לכותל הימני שהרי אין המזוזה נקבעת במשקוף העליון.

והנה באמת יש לברר דעת הטור דמתחילה קאמר דאין הפתח חייב במזוזה אלא אם יש בו ב' מזוזות ומשקוף ושוב קאמר דאפי' מזוזה אחת סגי לחייבו, ולכאורה היא סתירה מרישא לסיפא, אבל יש מקום ליישב לומר ד"כגון" דקאמר דוקא הוא, דר"ל דוקא בכה"ג שבמקום המזוזה השמאלית יש כותל אבל אם במקום המזוזה השמאלית יש חלל לאו כלום הוא, (וצל"ע למעשה), דלענין מזוזה שקובע בה המזוזה סעי' שתהיה מזוזה גמורה אבל לענין שיהיה פתח ולא פרצה (דהיינו המזוזה השמאלית) סגי שיש כאן כותל, ולפ"ז יש

שביחא שאלות המצוות בהלכה

מקום לטעון דה"ה לענין המשקוף סגי בזה שיש כאן תקרה, ויל"ע.

ומאידך גיסא אולי יש מקום לומר דגבי מזוזה שמאלית שאינה מסתיימת כאן יש כאן כבר מזוזה אחת ימנית כנגדה שמסתיימת כאן ומשוי כאן לחלל הפתח אבל גבי משקוף עליון שאין משקוף עליון אחר כנגדו שמסתיים כאן שמא לא חשיב פתח, וכמו כן יש מקום לטעון דגבי מזוזה עם המשקוף שמסתיימין כאן חשיב עיקר דלת לגבי מזוזה שמאלית משא"כ אם רק המזוזה הימנית בלא המשקוף העליון והמזוזה השמאלית חסר כאן עיקר הדלת, ומאידך גיסא יש לדון מה הדין ב' מזוזות המסתיימין כאן ומשקוף עליון ממשיך להלאה ולא מצאתי מקור לע"ע לחילוקים אלו.

ואולי יש לומר מקור לחילוק ראשון הנ"ל דהרי יש צד דכ"ז אתיא כשי' ר"מ דפצים אחד מחייב (עי' ערה"ש כאן) וממילא בלא משקוף לא אשכחן דמחייב ר"מ ואדרבה בפ"ק דיומא מחייב ר"מ משקוף, והביאור בזה דפצים אחד הוא תנאי לפתח ומשקוף הוא תנאי לפתח ושהפתח לא יהיה פרוץ באחד מצדדיו הוא תנאי לפתח כך אולי יתכן לומר ועכ"פ אם נימא הכי יהיה פטור בניד"ד.

ועי' משנ"ב סי' שמו סקל"א ושם מוכח דמיירי בקצה התקרה וכן מהגר"ז שם שהוא מקור המשנ"ב (כמ"ש בשעה"צ שם), אם כי שם לצורך הענין יש צורך להכשיר כל השטח שתחת התקרה עי"ש ואינו ראיה ברורה לניד"ד, ועי' רמ"א באו"ח סי' תרל ס"ב בשם המרדכי ונו"כ שם (וגם אם הרמ"א מיירי רק בסוף תקרה עדיין יש לדון להרא"ש והטור כאן).

ובנימוק"י הל' מזוזה ה' ע"ב מדה"ר כתב דמשקוף צריך עובי טפח [ועי' מש"כ האחרונים על זה נאליצא דהלכתא סי' רפז אות ה], אם כי יתכן דאיהו אזיל כהראשונים המצריכים גם פצימין ממש (עי' ריטב"א עירובין יא ע"א וערה"ש בסי' רפז) ולא כשי' הרא"ש והטור, וגם הריטב"א בסוכה ז ע"א דס"ל דבתקרה ממשכת לא מהני יש לומר דאזיל לשיטתו בעירובין שם.

וממה שדן החזו"א יו"ד סי' קעב לדעת הרא"ש והטור אם בפי תקרה חשיב משקוף לכאורה משמע שתפס דבל"ז לא חשיב משקוף, ועכ"פ בדבריו בדעת ריא"ז פשיטא שנקט כן, וכן בקונטרס המזוזה סק"ה פשיטא ליה דבניד"ד לא חשיב משקוף כלל, וכ"ה בחו"ב מזוזה סי' ג סק"א, ועי' במקדש מעט רפ"ז סק"ה שג"כ צידד לפטור ויש לדון בכוונתו מה בא לכלול מה שאין ניכר שהתקרה באה לפתח המזוזות, אבל בניד"ד בודאי כלול בדבריו לפטור, ועי' גם במנח"י ח"י סי' צא שנקט בדברי המקדש מעט דבניד"ד שהתקרה ממשכת בודאי יש לפטור אם כי לא ברירא ליה לגמרי כן בכוונתו אם בא לכלול יותר אבל באופן זה משמע דלא היה לו צד לחייב לשי' המקדש מעט [אצל אש"כ דן מזד דעות נוספות]. אם בא לכלול יותר אבל באופן זה משמע דלא היה לו צד לחייב לשי' המקדש מעט [אצל אש"כ דן מזד דעות נוספות].

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

ועי' גם במזוזות בתיך להגרר"ק ריש סי' רפז בבאה"ל דג"כ נראה שפוטר באופן זה.

ויעו' בעה"ש כאן שהאריך מאוד בקושיות בדברי הרא"ש והטור עי' מה שכתב במסקנותיו בזה.

והגרר"ק כתב בביאור הלכה שלו הל' מזוזה ס"ס רפז, ואם המשקוף נמשך להלאה מהפתח ישר לתוך החדר ואין ניכר בליטה של המשקוף לכאורה דינו כמו ראשי הכותל דאם מצד חוץ ניכר מהני לדעת הרא"ש ואולי משקוף עדיף (ר"ל להצריך היכר גם מבפנים) כדמצינו לדעת הנימוק"י דבמשקוף בעי בליטה טפח עכ"ל, ור"ל ממה שהצריך הנימוק"י היכר במשקוף יותר מבמזוזה ש"מ שבמשקוף צריך היכר יותר וא"כ יש להסתפק גם לדין באופן שדן שם שיש היכר רק מבחוץ.

לגוף הענין שבמשקוף בעי' היכר כן יש ללמוד גם מדין כיפה בסי' רפז ס"ב דיש אומרים דבעי' היכר משקוף ממש, אם כי גם אינו מוסכם לכו"ע ועי' שם בביאור הדעות במזוזות בתיך להגרר"ק על השו"ע שם.

השלמה לתשובה על חדר שיש לו שני מזוזות אך התקרה חלקה וממשיכה הלאה ואין היכר בתקרה מעל פתח החדר האם חייב במזוזה

ויעו' עוד להגרר"ק במזוזות בתיך שם שכתב בשם החזו"א דבאמת רוב הפוסקים חולקים על הרא"ש וס"ל דראשי הכותל אין נחשבים לפצימין אא"כ יש בליטה משהו וכן במשקוף צריך שיהא בולט קצת והתקרה אין נחשבת למשקוף ומ"מ יש לחוש לדעת הרא"ש לקבוע בלא ברכה עכ"ל.

ולפ"ר משמע שתפס דיש לחשוש לקבוע גם באופן שאין פצים למעלה, דמה שסיים ומ"מ וכו' משמע שבא להוציא ממה שכתב קודם לכן שפטור לדעת החולקים על הרא"ש ובא לאשמעי' שאין לנהוג כמותם להמנע מקביעת המזוזה.

אבל עדיין י"ל דעיקר הנידון בדעת הרא"ש לחשוש לדעתו הוא שהתקרה עכ"פ מסתיימת עם פתח החדר, וחשיב פצים להרא"ש, אבל באופן שהתקרה ממשיכה להלאה לחוץ לחדר ואין ניכר פצים למעלה כלל הוא נידון נפרד (ומה שדן שם בבה"ל הנ"ל באופן שהתקרה ממשיכה עם החדר הכוונה לצד פנים והיינו הך, דאם לא ניכר בין בחוץ בין בפנים לכאור' לא היה לו צד כלל לחייב).

וגם במנח"י שם בביאור דעת החזו"א רצה לצדד דלחומר א"י ש לחשוש להניח מזוזה גם כשהתקרה היא פצימין עכ"פ כשמסתיימת התקרה עם סוף החדר [ובאופן שהתקרה אינה מסתיימת עם סוף החדר דן שם אה"כ מכמה דדים אם יש צד לחייב צד לפי דעות מסוימות אבל לא נחית שם להדיא דעת החזו"א צד אם יש לחשוש גם צד ורק כתב קודם לכן דמה שהחזו"א פטר מעיקר הדין הוא אפי' אם מסתיימת התקרה עם סוף החדר].

שביחא שאלות המצוות בהלכה

וההבנה בזה למה במזוזה י"א דסגי במזוזה אחת כדי לחייב אע"ג דהמזוזה בצד השניה סתומה ואינה ניכרת, ואילו במשקוף אין צד שהפתח חייב בלא משקוף, י"ל בפשיטות דכשיש רק מזוזה אחת יש לזה שם פתח מצד המזוזה שקיימת עם המשקוף, וסגי שאין הרוח פרוצה בצד השני, אבל כשאין משקוף אין לזה שם פתח, דמזוזה בלא משקוף אין לזה שם פתח כלל, והטעם דב' המזוזות שבפתח אין שניהם לעיכובא דשניהם משלימות זו את זו, אבל משקוף אין לו דומה לו שישלימנו.

ומי שרוצה לצאת בזה יד"ח מזוזה אפי' להספקות הרחוקות [לפי מה שנתאר צפנים המסונה דרוז ככל הפוסקים לא משו לזד כזה] ורוצה שיתחשב לו למצוה מן הדין יכול לקבוע קנה קטן בתקרה כנגד ב' הפצימין שבצדדין ואז אמנם עדיין לא יתחייב לשי' הנימוק"י המצריך משקוף טפח אבל להלכה סגי במשקוף כל שהוא [כמש"כ הגר"ק במזוזות ציתך סי' רפז] ואז עכ"פ במקרה שעונה לשאר התנאים מתחייב עי"ז במזוזה מעיקר הדין ואז יקבע המזוזה [ויקפיד להוסיף הפצימין רק לאחר קציעת המזוזה דקי"ל מזוזה קודם קציעת הדלת לרוה"פ הוא מעשה ולא מן העשוי אליבא דהרמז"ס כפשוטו הגמ' לציאור הרמז"ס והרחצתי במקו"א, וגם להמקילים שם כאן חמיר מזה דכלא קנה עליון אין פתח ולא כה"מ].

אולם יש חסרון בזה מכיון שהמשקוף עצמו אינו עומד ע"ג העמודים (עי' משנ"ב סי' שסב ס"ק סג וס"ק סד לגבי צוה"פ של שבת, ולגבי אם יש להשוות צוה"פ של מזוזה לשל שבת ע"ע בזה בחזו"א יו"ד סי' קעב סק"ג ד"ה מן האמור ומהרש"ם ח"ד סי' עא ומקור חיים תיקון עירובין ד"ה עוד נראה).

ומ"מ עדיין יש לדון בזה אם נימא דהמשקוף הוא התקרה עצמה ורק דכדי שיהיה ניכר מוסיפים על התקרה תוספת כל שהיא או לא.

והיה מקום לטעון דכל מה שפסלו הפוסקים קנה עליון מן הצד הוא רק בעומד מבחוץ להם אבל אם עומד ביניהם לא חשיב מן הצד, אבל בפמ"ג סי' שסב משב"ז סק"ד מסתפק באופן שתחוב בקנים שמכאן ומכאן (ועי' משנ"ב שם בשעה"צ סקנ"ב דהפמ"ג מצדד בזה להחמיר ובמקור חיים משמע שמקל בזה אבל אינו מוכרח בדבריו) והצד להכשיר הוא משום דאמרי' דל מהכא החלק העליון של הקנה שמכאן ומכאן או קלוש וחשיב שהקנה העליון מונח על גביהם (ועי' עוד בשעה"צ סי' שסג סקי"א שהזכיר צד של סברא כזו לענין כשיש פסול ניטלת ברוח בחלק העליון של הקנים שמן הצד), אבל כשא"א לומר כן חשיב צוה"פ מן הצד, ולכן בנידו"ד (אם לא נימא שמצטרף לגג) חשיב צוה"פ מן הצד.

וכן הובא בפמ"ג סי' שסג במשב"ז סקי"ט ובחזו"א סי' עא סק"ח דעת ההגהות אשר"י בפ"ק דעירובין סי"ד דקנה מן הצד היינו שהקנה העליון תחוב בין ב' הקנים שבצדדין.

והחזו"א שם סק"ט נקט שכשר אם קנה העליון מוטל בשקע שעל ב' הקנים ונמשך ביניהם אף אם הקנים שבצד ממשיכים עוד לצד העליון.

שביחא שאלות המצויות בהלכה

אבל גם ההיתר של החזו"א לכאורה הוא רק כשיש צורה של הנחה מעל הקנים שבצדדים אף שהוא שוקע מחמת חריץ וה"ה שתקע באיזה אופן בקנים שבצדדים אבל בהניח רק בין הקנים מבואר שם דלא בא לחלוק על שי' ההגהות אשרי שפסלו בזה [ולע"ק דהחזו"א מעמיד ההג"א דהפסול רק נאופן שהדציק הקנה ציניהם ולא שמתצ דצוה מכשיר החזו"א וממילא לע"ק למה סתמו בזה ההג"א דהרי דרך למחז או לנעוץ הקנה או מסמר ולפי' החזו"א צהג"א לכא' יולא שהפסול רק צהדצקה צלצד].

ועי' משנ"ב סי' שסג ס"ק קיב דאם יש גג מפסיק בין הקנים לבין הקנה שעל גביהן דעת רוב האחרונים דאי"ז צורת הפתח, אם כי לא דן שם בניד"ד שהוא תחת הגג והוא דבוק לגג.

אבל נזכר במשנ"ב סי' שסב ס"ק סד כמה פתרונות, ואחד מהם הוא לנעוץ מסמר בראש כל אחד מן הקנים שבצדדים ושם להניח את המשקוף כל שהוא.

ובאופן זה שתחב מסמר ותלה בו חבל והחבל עצמו אינו כנגד ראש העמודים אלא רק המסמר הוא בראש העמודים עי' בביאורים ומוספים על המשנ"ב שם שרוב האחרונים הכשירו בזה (כן הביאו בשם חסד לאברהם מהדו"ק או"ח סי' לא וזקן אהרן ח"א סי' כ, ובשם בית שלמה או"ח סי' נה סק"ג משמע שנקט שיותר טוב שלא לעשות כן אבל גם הוא לא הזכיר בזה פסול).

כל הדברים דלעיל הוא אם נימא דצוה"פ המועיל בעירוב מועיל גם בשבת (עי' במקורות שציינתי לזה לעיל ועי' חת"ס סי' צו) אולם עדיין דין צוה"פ מן הצד אינו ברור דהרי כלאים מהני בצוה"פ מן הצד (בעירובין יא ע"א וע"ב) וגם אם נימא דצוה"פ של עירובין הוא רק מדרבנן א"כ במזוזה שהוא לחומרא לא יועיל טענה זו, והזכירו שבמאירי בעירובין יא ע"ב נקט דגם לעירובין מהני צוה"פ מן הצד אם הוא בנין קבוע, ובשו"ת חסד לאברהם תנינא סי' מ היה לו צד להתיר בצוה"פ מן הצד בצירוף של ב' דרבנן ולמעשה לא סמך ע"ז, אבל עכ"פ לחומרא אפשר דלא אמרי' קולא זו של צוה"פ מן הצד (ועי' עוד בסי' שמו סקל"א דקירוי בלבד חשיב כרמלית מה"ת אם כי במזוזה בעי' פתח).

לענין צוה"פ בחוט דק מאוד ושקוף שאינו נראה, בקנה בושם ח"ב סי' יג דן אם חוט ניילון שאינו ניכר כלל מהני לצוה"פ לעירוב דבהרא"ש עירובין סי' יג והב"ח משמע שא"צ ניכר אבל בחת"ס או"ח סי' צא משמע דבעי' היכר כדאשכחן בפתחא בקרן זוית, ועי' בספר שבת ומועדים ח"א עמ' רנד שכתב לחלק בזה דהוא מין היכר אחר שיהיה ניכר שצוה"פ שייכת לפתח אבל לא דבעי' שיהיה ניכר לעוברים ושבים, ויש לציין דבתשו' חת"ס סי' צו משמע שא"צ היכר, ועי' עטרת יהושע עמ' עג מה שהביא בזה בשם הגאון מטשעבין, ועי' עוד יד דוד עירובין טו ע"א מש"כ בדברי השבו"י, ויש להוסיף דמה שדן המשנ"ב בגג מפסיק בין קנה העליון אינו שייך לניד"ד, ומ"מ כאן שקובע מזוזה מחומרא בלא"ה א"כ א"צ שייחשב צוה"פ לכל הצדדים.

בשו"ע או"ח סי' תרל ס"ג משמע שהקנים צריכים להגיע לסכך בצוה"פ בסוכה, וכתב

שכיחא שאלות המצויות בהלכה

החזו"א ביו"ד סי' קעב סק"ב דשם שאין משקוף גמור צריכות שיגיעו לסכך.

עוד השלמה להנ"ל

[רשמתי לעצמי טעמי המוזנות למען יעמדו, בחדר שאין ד"א הקביעה מימין היוצא כדעת רע"א ורוב האחרונים, מלבד כשיש פצים רק מימין הנכנס וקיר חלק מימין היוצא דבזה א"א לקיים הרע"א חיישי' להחמודי דניאל דחייב בכה"ג לדעת הרא"ש, ובחדרים שיש ד"א בשיעור הבסיסי יש בזה נידון אם אמרי' בזה יש רוב צדדים לקבוע מימין הנכנס, וכן באופן שיש ד"א אריך וקטין יש מקום לטעון ג"כ טענה זו, וכשיש ד"א אריך וקטין בשיעור גדול וד"א מרובע לשיעור הקטן אז כ"ש דיש מקום לטעון שיהיה מימין הנכנס, ובחדר שאין ד"א והחדר שפתוח לשם ג"כ אין ד"א אם יש שימוש משמעותי לחדר הפנימי אפשר דחיישי' יותר להחמודי דניאל ע"פ הוראת החזו"א בכע"ז זמנין, ובמקום אחסון שאין בו ד"א אע"פ שהמנח"י פטר עדיין יש מקום לדון בזה דאולי יש צד רחוק לחייב בזה משום החמודי דניאל מכיון שמחסן הוא דבר שמעיקרו חייב, ובאופן שמשמש לעתים למקלט אדם יש בזה צירוף נוסף גם להרע"א ובינתיים הונח שם לימין היוצא, ובחדר שאין משקוף בולט מהתקרה כדי לחייבו הונח חוט למעלה הנעוץ במסמר בחוד עליונו של הכותל, ובמרפסת אף שאינה מקורה יש מקום לטעון מימין הנכנס מדין חצר, ובטעמי חלק מהדברים האמורים בזה הרחבתי בכל דבר במקומו].

אין לפסוק הלכה למעשה מתוך הדברים ללא שאלת חכם.

אין התחייבות להשיב לכל שאלה המתקבלת, עקב העומס.

לתמיכה בהוצאות המערכת ניתן באמצעות כרטיס אשראי בקו שכיחא 03-6703-111 שלוחה 5